

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Lisete Lige

PALVE KUI KRISTLIKU SPIRITUALITEEDI PRAKTIKA
EEKB LIIDU TALLINNA KOGUDUSTE PASTORITE NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Toivo Pilli, PhD

Tallinn 2024

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Sõnade arv (ilma bibliograafia ja lisadeta) .....

Autor: ..... (allkiri)
..... (kuupäev)

SISUKORD

Sissejuhatus.....	5
1. SPIRITUALITEET.....	7
1.1 Kristlik spiritualiteet ehk kristlik vaimulaad.....	7
1.2. Kristliku spiritualiteedi alustalad.....	9
1.3 Kristlik spiritualiteet EEKBK Liidu vaatenurgast.....	11
1.4 Vaimulikud praktikad.....	12
2. PALVE EEKBK LIIDUS.....	14
2.1 Palve teoloogia EEKBK Liidus.....	14
2.2 Palve praktiseerimine EEKBK Liidu kontekstis.....	19
2.2.1 Palve liigid ja erisused.....	19
2.2.1.1 Vabapalve versus ette loetud palved.....	22
2.2.1.2 Eestpalve.....	23
2.3 Palve kui kristliku elu kujundaja.....	25
3. UURIMUSLIK OSA: PALVE KUI KRISTLIKU SPIRITUALITEEDI PRAKTIKA EEKBK LIIDU TALLINNA KOGUDUSTE PASTORITE NÄITEL.....	30
3.1 Uuringu meetod ja valim.....	30
3.2 Palve teoloogia EEKBK Liidu Tallinna koguduste pastorite vaates.....	31
3.2.1 Mis on palve eesmärk?.....	31
3.2.2 Mida sinu koguduses õpetatakse palvetamise kohta?.....	32
3.2.3 Mida tähendab “palve vastus”?.....	33
3.2.4 Mida arvad palvete kuulmisest? Kas Jumal alati kuuleb meid ja kui ta ei vasta, siis miks?.....	36
3.2.5 Kas sinu koguduses kasutatakse palve vastuste sõnastamist, palves manifesteerimist?.....	39
3.2.6 Mis teeb palvetamise kergemaks või mõjusamaks? Kuivõrd võib esineda takistusi palvetamisel?.....	43

3.3 Palve praktika EEKBK Liidu Tallinna koguduste pastorite vaates.....	47
3.3.1 Milliseid palveid sinu koguduse jumalateenistusel ja muul koguduse osadusel palvetatakse?.....	47
3.3.2 Millised on peamised palvesoovid, mida koguduses tuuakse?.....	52
3.3.3 Kas sinu koguduses on palved aja jooksul muutunud? Mida igatsed, et koguduses võiks palve osas muutuda?.....	53
3.4 Palve kui kristliku elu kujundaja EEKBKL Tallinna koguduste pastorite vaates.....	56
3.4.1 Mida palve korda saadab, kuidas mõjub, milliseid elu juhiseid annab?.....	57
3.4.2 Millised allikad on pastorit/kogudust suunanud palvetama või õpetanud paremini mõistma palvetamise tähendust?.....	60
Kokkuvõte.....	61
Summary.....	64
Lisad.....	67
Lisa 1. Intervjuu küsimused.....	68
Lisa 2. Intervjuu läbiviimise kokkuleppeks e-kiri pastoritele.....	70
Kasutatud allikad.....	71

Sissejuhatus

Vabakirikliku spiritualiteedi traditsioonis ja Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus (EEKBK Liit) on kristlikku spiritualiteeti mõistetud kui vaimulaadi ehk usuelu Püha Vaimu osaduses. Käesolev töö koondab tähelepanu palvele, mis on üks keskne vaimulik praktika kristlikus spiritualiteedis. Ka EEKBK Liidu koguduste liikmete isiklikus usuelus kui ka kogoduslikel koosviibimistel ja jumalateenistusel on palvel keskne koht. Et palve olemust ja spiritualiteeti paremini mõista, on järgnevalt töös struktureeritud palvetamise teoloogilised, praktilised ning kristlikku elu kujundavad aspektid.

Antud uurimistöö probleemipüstitus seisneb selles, et kuigi EEKBK Liidu kogudused on oma õpetuses, väärtustes ning vaimulikes praktikates võrdlemisi üksmeelsed, siis ometi esineb erisusi kristlikus vaimulaadis. Kuna see on oma olemuselt tunnetuslik, siis võib olla keeruline sõnastada, millest teatud rõhuasetused on tekkinud. EEKBK Liidus on palvet peetud oluliseks vaimuliku elu praktikaks, aga kuidas seda koguduste juhtide seas mõistetakse ning mida koguduste keskel praktiseeritakse, on vähe uuritud.

Töö eesmärk on kaardistada, milline on palvetamise vaimulaad erinevates EEKBK Liidu koguduste juhtide seas ning mida selle kohta õpetatakse, kuidas seda praktiseeritakse ning kristlikus elulaadis nähakse mõjuvat ja/või mida muutvat.

Uurimisküsimused:

- 1) Milline on koguduste teoloogia palve kohta intervjueeritavate koguduste juhtide näitel?
- 2) Millised on palve praktikad?
- 3) Kuidas palve on seotud kristliku eluviisiga?

Kuigi palve on keskne vaimulik praktika igas kristlikkus konfessioonis, keskendus töö autor bakalauresusetöö mahtu arvesse võttes EEKBK Liidu kontekstile.

Uurimistöö koosneb sissejuhatusest, sisukorrast, kolmest peatükist, kokkuvõttest, kasutatud allikatest ja lisadest. Kolmes peatükis on teemad koondatud järgmiselt: spiritualiteet, palve EEKBK Liidus ja uurimuslik osa.

Esimeses peatükis käsitletakse spiritualiteedi mõistet laiemalt ning keskendutakse EEKBK Liidu kontekstile ja vaimulikele praktikatele. Allikatena kasutati nii EEKBK Liidu konteksti esile tuues peamiselt Toivo Pilli materjale, aga ka väljaspool Eestit tunnustatud Rupert Sheldrake, Alister McGrath ja Richard Fosteri kirjandust, et sõnastada kristliku spiritualiteedi olemus.

Teises peatükis antakse ülevaade palve teoloogiast, praktikast ja kristliku elu kujundamisest lähtudes EEKBK Liidu ringkonnas tunnustatud pastorite ja töötajate jutlustest ja muust varasalvest. Kõrgema Usuteadusliku Seminari raamatukogus leiduvast kirjandusest kasutati peamiselt EEKBK Liidu õpetuse sõnastanud Joosep Tammo ja Peeter Roosimaa kogumikku (“Piibli õpetus EEKBK Liidus”), Toivo Pilli ülevaatlikke materjale EEKBK Liidu vaimulaadi kohta (“Usu värvid ja varjundid”; “Selginemisi”), Tõnu Lehtsaare kogemuslikku ülevaadet karismaatilisest vaimulaadist (“Väike vaimuraamat”), Robert Võsu “Mäejutus” ja “Evangeelne eetika”, Osvald Tärki “Vaimulikud talitlused EEKBK Liidu kogudustes” ja mõtteterad jutlustest ning samuti koguduste liidu kodulehte.

Kolmandas peatükis kirjeldatakse uurimusliku osa tulemusi. Küsitleti EEKBK Liidu Tallinna piirkonna pastoreid ja/või koguduse vanemaid. Intervjuud lepiti kokku e-kirja teel ning viidi läbi Zoom keskkonnas video või telefoni teel 23.04-2.05.2024. Uuriti pastorite seisukohti palve teoloogia, praktika ning usuelu kujundavatest aspektidest. Vastuseid analüüsitakse küsimuste kaupa ning kokkuvõtvad mõtted tuuakse välja iga alapeatüki viimastes lõikudes.

Bakalaureusetöö lõpus on leitav kasutatud allikate loetelu ning lisad, kus on välja toodud intervjuu küsimused ning enne intervjuud pastoritele saadetud e-kiri.

Autor soovib tänada oma lähedasi, kursusekaaslasi ning juhendaja Toivo Pillit, kes oli igakülgse abiks töö valmimisel. Samuti on autor tänulik oma tööandjale toetava hoiaku eest täiskohaga töö kõrvalt omandada erialaga mitte seonduvat haridust. Suurim tänu kuulub Jumalale.

1. SPIRITUALITEET

Eesti keeleruumis on sõnad “spiritualiteet” ja “spirituaalsus” võõrad terminid. Sageli seostuvad need kahtlase väärtusega uskumustega, kuid osade jaoks võib sootuks aidata mõtestada sügavamaid kihte inimeseks olemisel. Erinevad sõnastikud toovad esile spirituaalsuse mõiste laiapõhjalisuse:

- spirituaalsus ehk spiritualiteet ehk vaimsus on inimese orienteeritus väärtustele, mis on seotud vaimuga (*spiritus*) ning on kõrgemal argikogemusest;
- spirituaalsus ehk vaimulikkus on ilmalikkusele vastanduv omadus, mis seisneb kuulumises religiooni raamidesse või põhinemises religioonil;
- spirituaalsus on millegi omadus olla vaim (*spiritus*).¹

Üldistatult saab aga öelda, et spirituaalsuse mõiste üle on palju arutletud ning seetõttu on keeruline leida ühist vastet. Sõltub, mis valguses ja temaatikas spirituaalsuse käsitleda. Kuna mõiste on seotud tunnetusega, siis tunnetuslikkust on väga raske defineerida. Teine põhjus defineerimisel on seotud aga sellega, et mõista on võrdlemisi vastuoluline ja seotud vaimumaailmaga, mida teadlased käsitlevad väga erinevalt. Antud töö rõhuasetus jääb aga kristliku spiritualiteedile ning püüab sõnastada selle mõistet.²

1.1 Kristlik spiritualiteet ehk kristlik vaimulaad

Kristlikku spiritualiteeti ehk vaimulaadi mõtestades tuleks esmalt vaadelda, millist tähendust omab spiritualiteet Piibli algkeeltes. *Ruach* on heebrea keeles “hingeõhk” või “tuul” ja *pneuma* kreeka keeles “tuul”, “hingeõhk”; “vaim”. Piibli keeltes kasutatakse neid spiritualiteediga seotud mõisteid sageli metafoorina, kus Jumalal on eluandev roll, kes puhub elu oma loodu sisse või selle üle. See on nähtamatu, mis annab nähtavale jõudu ja energiat: "Tuul (*pneuma*) puhub, kuhu

---

¹ Sharf, R. H. *The Rhetoric of Experience and the Study of Religion*..

[[https://web.archive.org/web/20130513104227/http://buddhiststudies.berkeley.edu/people/faculty/sharf/documents/S](https://web.archive.org/web/20130513104227/http://buddhiststudies.berkeley.edu/people/faculty/sharf/documents/Sharf1998,%20Religious%20Experience.pdf)harf1998,%20Religious%20Experience.pdf] (23.05.2024);

EKI. *Spirituaalsus*. [<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=spirituaalsus&F=M>] (7.03.2024);

EKI. *Spiritualiteet*. [<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=spiritualiteet&F=M>] (7.03.2024)

² McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 12-14

ta tahab, ja sa kuuled ta häält, kuid ei tea, kust ta tuleb ja kuhu läheb. Niisamuti on kõigiga, kes on sündinud Vaimust." (Jh 3:8).³

Piibli ilmutuses on "Püha Vaim" kolmainsuse üks isik, Jumal isiklikult ja loovalt kohal ja tegutseb oma maailmas. Näiteks kolmes erinevas kirjakoahas on kirjeldatud Vaimu tegutsemist meie maailmas.⁴

- 1) 1Ms 1:1-3: Vaimu kaudu loomine annab tunnistust kõigest, mis on nähtav ja nähtamatu – "taevad ja maa". Vaim võtab selle, mis on "tühi ja paljas", ning selle, kus "pimedus oli sügavuse peal" ja teeb sellest midagi. Annab sellele vormi ja sisu ning selle üle valguse.
- 2) Mk 1:9-11: "Ja veest välja tulnud, nägi ta kohe taevast avanevat ning Vaimu kui tuvi laskuvat tema peale." Seesama Jumala Vaim tuleb mõistetavalt, inimesetele kuuldavate ja arusaadavate sõnadega, laskub Jeesuse peale, kui ta ristimisveest üles tuleb ning teda nimetatakse Jumala armastatud Pojaks. Siin on ristimine kui meeldetuletus 1. Moosese raamatus loomise kordus päästmise kujunemisel.
- 3) Ap 2:1-4: "Kui nelipühapäev kätte jõudis, olid nad kõik koos ühes paigas. Ja äkitselt tuli taevast kohin, otsekui tugev tuul oleks puhunud, ja täitis kogu koja, kus nad istusid. Ja nad nägid otsekui hargnevaid tulekeeli, mis laskusid iga üksiku peale nende seas. Ja nad kõik täideti Püha Vaimuga ning hakkasid rääkima teisi keeli, nõnda nagu Vaim neile andis rääkida." Pärast Jeesuse taevaminekut ootavad tema järgijad, et nad saaksid "Püha Vaimuga ristitud" (1:5), nagu neid oli juhendanud. Kui 1Ms loomisloos Jumal puhus Püha Vaimu kaudu hingeõhu inimesesse, siis siin ta ilmutab ennast avalikult tugeva Püha Vaimu tuulena, mis avaldub alatril leekides.⁵

Need kolm teksti taandavad loomise, pääste ja kogukonna elu kõiki aspekte – elavas (hingavas) Jumalas: elav Jumal teeb elavaks, Jumala Vaim annab meie vaimule jõu. Seega Jumala Vaim ei ole kuidagi elu tekkimise ja püsimise kõrval, vaid ongi elamise kese. Vaimsuse ja vaimse kujunemise üle arutledes on oluline, et Jumala Vaimu mõistetaks vaimsuse tähenduse juurena.

---

³ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 14; Martin, R. P.; Havids, P. H. (1997). *Dictionary of the Later New Testament & Its Developments*. InterVarsity Press, lk 771

⁴ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 15; Martin, R. P.; Havids, P. H. (1997). *Dictionary of the Later New Testament & Its Developments*. InterVarsity Press, lk 771

⁵ Martin, R. P.; Havids, P. H. (1997). *Dictionary of the Later New Testament & Its Developments*. InterVarsity Press, lk 771

Jumala Vaim on viis olla kohal. Inimvaim eksisteerib järjepidevuses Jumala Vaimuga, kuid ei ole sellega identne.

Uues Testamendis kasutas Paulus kreekakeelset omadussõna "vaimne" (*pneumatikos*), et viidata tegudele või hoiakutele, mis tulenevad Püha Vaimu tööst kõigis kristlastes, Vaimu inimestes. Ta ei kasutanud seda selleks, et viidata "uskliku sisemisele elule". Alles hiljem, keskaegses kirikus ja eelkõige kloostris hakati seda sõna kasutama ning seostama nn eliitkristlaste, munkade ja nunnade eluviisiga. Peamiselt piirduti tsölibaadi, askeetlikkuse ja kuulekusega, mida nn tavakristlastelt võrreldes kloostris elanikega ei nõutud. Selliseid nn vaimseid kristlasi seostati täiusliku usueluga, mis puudutas väikest osa inimesi ning mis ei saanud kuuluda igapäevase elu juurde. Võimalik, et just nendel põhjustel võib ka täna, 21. sajandil kuulda, kuidas inimesi "lahterdakse" vähem või rohkem spirituaalseteks ehk siinses kontekstis vaimulikuks, vastavalt sellele, kui palju keegi oma ajast Jumalale pühendab.⁶

Kristlaseks ja Jumala perekonna liikmeks astudes, saab inimene Püha Vaimu annid (Ap 2:38). Püha Vaim aitab ümber kujundada inimese eluviisi ning annab isikupära ja vaimulaadi, mis peaks inimest otsekui käivitama ja motiveerima, aitama karakterina areneda. Samuti aitab see minna usus sügavamale. Seega võib järeldada, et inimene mitte vaid mõtte tasandil ei tegele oma hingeliste küsimustega, vaid vastavalt Jumala tarkusele ja Püha Vaimu tunnetusele ka tegutseb. Kristlase mõtted väljenduvad tegudes ja selles, kuidas ta Jeesuse õpetust igapäevaselt elab ning kuidas Sõna saab lihaks. On ju kogu kristlase elu peegeldus sellest, kuidas ta elus kajastub see, et tal on elav suhe Jumalaga – olgu see läbi ülistamise, teenimise, kummardamise nii isiklikul kui kollektiivsel tasandil.⁷

1.2. Kristliku spiritualiteedi alustalad

Püüdes eelnevat kokku võtta ning sõnastada kristliku spiritualiteedi mõistet, on seda antud töö autori meelest kõige paremini teinud Philip Sheldrake⁸. Tema sõnul on spiritualiteet käepärane

---

⁶ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 14; Martin, R. P.; Havids, P. H. (1997). *Dictionary of the Later New Testament & Its Developments*. InterVarsity Press, lk 772

⁷ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk14-15; Sheldrake, P. (2007). *A Brief History of Spirituality*. Blackwell Publishing, lk 18-22

⁸ Sheldrake, P. (1998). *Images of Holiness: Explorations in Contemporary Spirituality*. Darton, Longman, lk 18-19

termin selleks, et kirjeldada, kuidas nii isiklikul kui kollektiivsel tasandil rakendada kristliku traditsiooni usu veendumusi Jumalast, inimesest ja maailmast, ning kuidas neid väljendatakse oma põhilistes hoiakutes, elustiilis ja tegevuses. Nii McGrath kui Foster struktueerivad kristlikku spiritualiteeti läbi kolme aspekti:

- 1) õpetus või uskumuste süsteem;
- 2) praktika või eluviis;
- 3) eetika või väärtuste kogum.⁹

Õpetus on midagi, millele iga inimese vaimulaad toetub. Välja kujunenud tõekspidamised on kujunenud uskumuste süsteemist lähtuvalt. Kristlik spirituaalsus baseerub piiritletud õpetusel, mis omakorda tugineb Piiblit, Jumala Sõnal. Praktiliselt väljendub see teadmiste, uskumuste ja liturgia kaudu. Näiteks EEKBK Liidu kogudustel on ühiselt kinnitatud Piibli õpetuse dokument¹⁰, mille alusel inimesi koguduseliikmeks võetakse ning pühitsuselu suunatakse elama. Liidu üleselt on kogudustes küll samad tõekspidamised Jeesuse õpetusest, kuid see ei välista kogudustes teatavat iseseisvust ning isikupära, mis väljendub eetiliste küsimuste mõtestamisel ning praktiliselt usu väljendumisel.¹¹

Kristlik eluviis peaks näitama, milline on teoloogia ja väärtused, millel usk seisab. Argielu tegemiste keskel tuleb praktiliselt esile vaimulaad, milles kristlane püüab kasvada. Vaimulikud praktikad, näiteks palvetamine, paastumine, mediteerimine, Piibli lugemine, õppimine, üksinduses mõtisklemine, teenimine, ülistamine jms on need, mida iga kristlane püüab regulaarselt Jumalaga nii kahekesi aega veetes, aga ka kogoduslikult kollektiivselt erineval moel rakendada, et oma vaimu toita ning isiklikku suhet Jumalaga kinnistada.¹²

---

⁹ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 13;

Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco, lk 19

¹⁰ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*.

¹¹ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 15-17; Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco;

Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 16.

¹² McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 21-23; Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco, lk 24-25

Eetika on väärtuste kogum, mis kristliku spiritualiteedi mõistest lähtuvalt baseerub mõistagi Piiblit. Pojman väidab, et ehkki religioosne eetika ei erine oma olemuslikult ilmalikust eetikast, siis usk võib moraalset elu edendada ja anda motiveerivaid põhjuseid moraalne olemiseks.¹³ Usk toetub rohkem ilmutusele, ent moraal mõistusele ja ratsionaalsele mõtlemisele. Samas pöördunud kristlane ei pea neid teineteisest eraldama, vaid vastupidi – Jumal on andnud meile oma Sõna kaudu õpetuse ning loonud meid mõistusega olenditeks, et tajuda, mis on õige ja vale ning kuidas neid praktikas rakendada. Pealegi, kasutades Jeesuse sõnu, “ei ole hea keegi muu kui üks – Jumal.” (Lk 18:19). Seda uskudes on kristlaste jaoks Piibel oma baasväärtustelt üheselt mõistetav, kuid siiski 21. sajandi kirevas maailmas võimaldavad erineva vaimulaadiga koguduste keskel oma rõhuasetusi pisut erinevalt seada.¹⁴

1.3 Kristlik spiritualiteet EEKKB Liidu vaatenurgast

Toivo Pilli arutleb kristliku spiritualiteedi üle vabakoguduslikust vaatenurgast, et mõtestada EEKKB Liidu koguduste vaimulaadi. Nagu eelpool mainitud, tuleb “spiritualiteet” ladinakeelsest sõnast *spiritus* ning võib seda tõlkida kui “vaim”, “hingus”, aga ka “vaimulaad” ja “inspiratsioon”.¹⁵ Pilli võtab spiritualiteedi tähenduse kokku kui summat kõigist nendest mõjudest, mis aitavad inimest näha elu jumalakogemuse perspektiivist. Kristlase elu peaks olema kui üks tervik ning seega ka kristlikus elus kuuluvad nii nähtav kui nähtamatu kokku ning moodustavad üksikinimesest või kristlikust kogukonnast ühtse vaimulaadiga terviku.¹⁶

Pilli kirjeldab, kuidas vabakoguduslikku vaimulaadi kujundavad nii süsteemne teoloogia, kristlik eluviis ning vaimulikud praktikad, mis kõik aitavad kujundada jumalakogemust tähendusrikkamaks.¹⁷ Need on mõistagi vajalikud selleks, et kristlasena elada ja püsida Jumala poolt antud väärtuste ja Piibli õpetuse kohaselt ning samal ajal ka mittekristlikus maailmas esindada Jeesuse õpetust nii autentselt kui võimalik. Kindlasti on oluline seejuures ka ühiskonna muutustega kaasas käia ning jumalapilti tänapäeva inimese jaoks arusaadavalt portreerida, ilma

---

¹³ Pojman, P. L. (2005). *Eetika. Õiget ja väärast avastamas*. Eesti Keele Sihtasutus, lk 321

¹⁴ McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality*. Blackwell Publishing Ltd, lk 25-28; Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco, lk 18-23

¹⁵ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 156-7

¹⁶ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 156-7

¹⁷ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 156-7

et oma piibellikke väärtuseid peaks hulgama. Seega saab öelda, et nõnda nagu iga konfessioon on laiemalt vaadeldes muutumises ning ajas veidi ümber kujunemas, on ka EEKKB kogudused otsekui teekonnal, kus nii individuaalselt kui kogoduslikult püütakse Kristuse armastust selgemalt ja kogetavamalt välja elada kõigis eluvaldkondades. Näiteks osalemine jumalateenistustel, suhted erinevates sfäärides – kodus, tööl, koolis – kõik need kujundavad vaimulaadi, mis EEKKB Liidu üleselt baseerub ühtselt õpetusel, sarnastel vaimulikel praktikatel ning võrdlemisi sarnastel kristlikel eluviisidel. Mõistagi tulenevalt inimeste erisustest ja karakterite varieeruvusest esineb vaimulaadis mitmekülgust ning erinevaid rõhuasetusi.

Üks kristliku spiritualiteedi ilming, mille osas on levinud EEKKB Liidu vaimulaadis erisusi, on karismaatilisus. Tõnu Lehtsaar on oma vaatleja pilgu läbi sõnastanud nii EEKKB Liidu kui ka laiemalt vabakogudustes leviva karismaatilise spiritualiteedi ilminguid, mis on üks osa usuelu kvaliteedist.¹⁸ Selles on kogemus pigem esmane ning seletus teisene. Mittekarismaatilises spiritualiteedis aga seletust peetakse kogemusest olulisemaks. Karismaatilisust iseloomustab Jumala Vaimu töö emotsionaalne kogemine, usuliste nähtuste seletamine Jumala Vaimu töö kaudu, usuliste ekstaaside intensiivne praktiseerimine, Püha Vaimu juhtimise taotlemine igapäevases usuelus (nt imed) ja vaimuandide rakendamine (nt keeltes palvetamine, käte pealepanek, prohveteerimine jms). Veel võib karismaatilisust iseloomustada erinev intensiivsuse määr. Tasakaalustatud vormis saab täheldada Püha Vaimu töö rõhutamist, õpetuslikku selgust ja emotsionaalset jumalateenisuse laadi. Karismaatiline spiritualiteet vastandub racionaalsuele, traditsioonilisusele ja reglementeeritusele.¹⁹

1.4 Vaimulikud praktikad

EEKBK Liidu teoloogias on oluline roll Püha Vaimul.²⁰ Igale uuestisündinud kristlasele on EEKKB Liidu teoloogia kohaselt antud Püha Vaimu tõotus ning tänu Jumala poolt antud andidele saab Kristuse ihus ehk koguduses kujundada ühist elu. (1Pt 2:5-10). Nii kogoduslikul kui individuaalsel tasandil peaks igal Jeesuse järgijal olema vaimulik huvi ning südamest lähtuv igatsus kasvada Jumalale lähemale. See nõuab distsipliini ja pingutust läbi erinevate viiside ja

---

¹⁸ Lehtsaar, T. (2021). *Väike vaimuraamat*. Allika, lk 9

¹⁹ Lehtsaar, T. (2021). *Väike vaimuraamat*. Allika, lk 16, 11, 21-24

²⁰ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 8

tegevuste võtta Jumala jaoks aega ehk teisisõnu läbi praktiliste sammude oma usku kasvatada. Sellest ka mõiste “vaimulikud praktikad” või “harjutused”, mis väljendab pigem isiksust kujundavat elurütmi kui külma käsumeelsust, nagu Toivo Pilli mõtiskleb. Need on abiks jüngeriks kasvamisel, et vabaneda kiusatustest, leida lahendusi väljakutsetes, teha oma mõtetes ja tegudes inventuuri ning selle kõige kaudu kasvada tähendusrikkama elu poole.²¹

Pilli toob EEKKB Liidus esile levinumad vaimulikud praktikad: palvetamine, piibli lugemine ja koguduse osadus. Kindlasti pole need ainsad, ent võttes arvesse antud töö piire, on fookus palvel. See on üks keskseim osa suhtes Jumalaga, mis kõige enam lähendab oma Looja-Isaga. Palvetatakse selleks, et mõtestada nii enda kui teiste tegemisi või tegemata jätmisi, et need Jumalale üle anda; leida lahendusi ja saavutada eesmärged. Palvetamisel saab eeskujuna võtta Jeesuselt, kes õpetas oma jüngerid Meie Isa palvet lugema ning samuti olema usus kindel, et palvetada käskivas kõneviisis inimeste üle tervenemist ja vabanemist (“saa vabaks!”, “saa nägijaks!”, “tõuse!” jne). Ka Vana Testamendi lood palvetajatest, näiteks Eelija, Hanna, Taaniel, Mooses, on täna kõnekad, sest õpetavad püsivalt palvetama. Nende eeskujuna saab võtta kui olulist meeldetuletust, mis nõuab harjutamist ja teadlikku pühendumist, et suhtlus Jumalaga mitte unarusse jätta.²²

---

²¹ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 166-7; Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 8; Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco, lk 27

²² Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth*. HarperSanFrancisco; Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 167

2. PALVE EEKKB LIIDUS

Nagu eelnevalt on välja toodud, on EEKKB Liidu kristliku spiritualiteedi üks avaldumisviis läbi palve, mis on ka üks paljudest eelnevalt loetletud vaimulikest praktikatest. Palvel on kristlaselus keskne koht ning samuti võib väita, et palve on kristlaste seas universaalne keel, milles suhelda. Kuna palve ühendab nii inimest Jumalaga, aga ka teiste inimestega, siis võiks palvetamist analüüsida mitmel erineval moel, tuues välja eri konfessioonide rõhuasetused, teoloogilised suunad, praktiseerimise jpm. Lähtudes antud töö piiratusest, on järgnev ülevaade fokuseeritud EEKKB Liidu koguduste suundumustele.

Eelpool on välja toodud kristliku spiritualiteedi alustalad (vt lk 8-9). Lähtuvalt McGrath'i ja Fosteri kolmest aspektist – teoloogia, praktika ning eetika – võib kaardistada ka palve kui ühe peamise usu elu vaimuliku praktika struktuuri EEKKB Liidus järgmiselt:

- palve teoloogia, mis põhineb ühtsel Piibli õpetusel – Piibli õpetus EEKKB Liidus, mille on koostanud Joosep Tammo ja Peeter Roosimaa²³;
- palve praktiseerimine – selle erinevad liigid, spiritualiteet;
- palve eetika – palve kui kristliku elu kujundaja.

2.1 Palve teoloogia EEKKB Liidus

Palvet võiks defineerida väga mitmeti. Näiteks norra luterlik teoloog Ole Hallesby, kes on ka eesti baptismi mõjutanud, on öelnud: *“Palve on hinge hingamine.”*²⁴ Sarnaselt arutleb ka baptistijutlustaja ja kirjamees Robert Võsu, kes mõonab, et Jumala poole palvetades saab inimene otsekui “hingamise oma hingele” ning seeläbi leiab harmoonia oma Looja ja kogu looduga.²⁵ Veel kirjeldab Võsu, kuidas inimene saab sisemise kindluse ja rahu, mis peaks olema Jumala poolt uuendatud inimese alaline vajadus. EEKKB Liidu teoloogias tuuakse samuti välja, kuidas palvetamise ja Piibli lugemise kaudu saab nii värskest kristlaseks saanud inimese elu ja

---

²³ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*

²⁴ Hallesby, O. (1994). *Palvest*. Logos, lk 7

²⁵ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 121

tema suhted teistega pühitsetud.²⁶ Elu ja suhete üle saab Jumala õnnistus, kui palvetada Jumala tahte sündimist (Jk 1:22-25).

EEKBK Liidu teoloogias rõhutatakse palve osas veel seda, kuidas värskest Jeesuse enda ellu vastu võtnud inimese uue elu aluseks ja keskmeks peab saama Jeesus ning tema õpetus.²⁷ Püha Vaim võimaldab usu kaudu jätkata elu puhtalt lehelt. Paulus ütleb 1Kr 1:30a: “Aga teie olete tema tõttu Kristuses Jeesuses”. Nõnda on uus elu midagi, mida tuleb hoida pühitsuses ja ustavalt. Seejuures on abiks Piibli lugemine, osaduslik nõuandmine koguduse kaudu ning palve, et Kristuse järgimises püsida ja leida õige suund (Kl 3:16; 2Tm 3:14-15). Järgnevalt tuuakse välja mõned olulisemad aspektid, mida EEKBK Liidu koguduste teoloogia palvetamise kohta oluliseks peab: Jeesuse nimel palvetamine, palves alistumine, patu tunnetus ja meeleparandus, Püha Vaimu kohalolu ning vaimuandide olulisus²⁸.

Jeesuse nimel palvetamine

Seega Jumala poole palvetades väljendatakse oma usku Jumalasse, mis on võimalik vaid Jeesuse Kristuse lunastustöö ja Püha Vaimu kaudu. Jeesus on Ülempreester, kelle kaudu palved jõuavad Isani. Seetõttu usutaksegi EEKBK Liidu kogudustes, et olenemata sellest, mil viisil palvet läbi viiakse, tuleb palvetada Jeesuse nimel ja Pühas Vaimus.²⁹ Kauaaegne pastor ning EEKBK Liidu presbüter Osvald Tärk on öelnud: “Ükski palve, mis on palvetatud Jeesuse nimel, ei jää vastamata.”³⁰ Seda mõtet toetab ka Roosimaa ja Tammo sõnastatud liidu õpetuse üks punkte, kus öeldakse, “Sõna on see, mille abil Jumal ennast väljendab, oma tahet ja otsuseid esile toob. Jeesus Kristus on Jumala isikuline Sõna.”³¹ Siit järeldeb, kuidas Piibel on vabakoguduslikus vaimulaadis autoriteetne dokument, mis kirjeldab Jeesuse elu ja töö kaudu Jumala ilmutust inimese päästmiseks ja juhtimiseks (Jh 1:1; Ap 4:12; Rm 10:13) ning aitab seda esile tuua läbi palve.

---

²⁶ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 10

²⁷ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 10

²⁸ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 10-11

²⁹ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 9-10.

³⁰ Tärk, O. (2004). *777 mõttetera jutlustest*. Allika, lk 9

³¹ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 3.

Alistumine palves

Kuigi palve on Jumalaga suhtlemine, milles väljendub inimese vabadus öelda oma mõtteid, lasub palvetajal ka kohustus alistada oma süda Jumalale. Tärk on oma jutlustes öelnud: “Kui tahame näha Jumala tõelist suurust, peame vaatama teda põlvitades.”³² Ta jätkab: “Meie tahe peab olema esmalt üle antud Jumalale, siis saame paluda, mida tahame, ja see sünnib.” Need mõtted räägivad alandlikkusest ning oma tahte ja mõtete Jumalale allutamisest. Liidu õpetus³³ kinnitab seda Rm 10:2-4, “Ma tunnistan neile, et neil on indu Jumala suhtes, kuid mitte tunnetuse kohaselt; sest nad ei mõista Jumala õigust ning, püüdes kehtestada oma õigust, ei ole alistunud Jumala õigusele. Sest Seaduse lõpp on Kristus, õiguseks igäühele, kes usub.” Nii on palvetamisel oluline hoida meeles, et nii nagu uus elu on Jumala kingitus, mida tuleb hoida, on ka meie palved midagi, millel näeme kaalu, mõju ja vastust siis, kui inimene allutab need Jumala tahtele.

Patutunnetus ja meeleparandus palves

EEKBK Liidu pastorite ja teiste vaimulike eeskujude seas levinud autor Christopher J. Ellis toob esile palve olulisuse jumalateenistuse kontekstis.³⁴ Seda võib laiendada igasugusele koguduse kogunemisele, kus pastor, ülistusjuht või muu vaimulik juht palvetades juhib nii sõnu kui soove inimeste südamesse. Ellis kirjeldab, kuidas vaimulik juhil on palvetades väga oluline roll, sest aitab kaasa iga palvetaja usuelule.³⁵ Selline palvetamine õpetab Jumala kohta tõesid ja mõjutab inimeste usku. Siinkohal tuleks juhtidel meeles hoida, et palved peegeldaksid õpetuslikult ühiselt heaks kiidetud piibellikke vaateid ning aitaks säilitada Jeesuse õpetatud ühtsust. See aga ei tähenda, et noor kristlane ei tohiks oma toores usus valjuhäälselt palvetada. Koguduse liikmete palvesoovid on midagi, mis ühendab nii noort kui küpset kristlast ning võimaldab ühises osaduses (olgu jumalateenistusel vm kogunemisel) erinevas etapis ja kogemusega kristlasel usus kasvada.

---

³² Tärk, O. (2004). *777 mõttepera jutlustest*. Allika, lk 19, 8

³³ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 5

³⁴ Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar

³⁵ Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 76

Mõistlik on aeg-ajalt avalikult loetavaid palveid kontrollida tähenduses, kuivõrd peegeldavad need Jeesuses osaks saanud Jumala armastust, julgustavad lootma Jumalale ning püsivad evangeeliumi töötustel. Patutunnetus palves on oluline selleks, et see ei saaks takistuseks Jumala Vaimu tööle. Tagasilööke ning läbikukkumisi on ka Piibli näitel iga nn suur eeskuju Piiblis teinud. Jeesus aga hoiab ustavalt igäühte, kes oma patud tunnistab, ning andestab neile, kes eksimusi kahetsevad. EEKKB Liidu teoloogia toob välja kirjakohti, mis suunavad palves oma patte üles tunnistama ning nende osas meelt parandama ja elus korrekture looma: "Kui me oma patud tunnistame, on tema ustav ja õige, nõnda et ta annab andeks meie patud ja puhastab meid kogu ülekohtust." (1Jh 1:9) "Õnnis on see, kelle üleastumine on andeks antud, kelle patt on kinni kaetud! Õnnis on inimene, kellele Issand pahategu ei arvesta ja kelle vaimus ei ole kavalust." (Ps 32:1-2)³⁶

Püha Vaimu kohalolu palves

EEKKB Liidu õpetuse alusmaterjalis tuuakse välja Püha Vaimu töö olulisus. Püha Vaim on julgustaja, trööstija ja eestkostja, samuti nagu Jeesus.³⁷ Olukorras, kus mõtetest ja sõnadest võib inimlikult palvetamisel puudu jääda, on aluseks Rm 8:26 ja 28:33-34: "Samuti tuleb ka Vaim appi meie nõtrusele: me ju ei tea, kuidas palvetada, nõnda nagu peab, kuid Vaim ise palub meie eest sõnatute ägamistega. Aga südamete uurija teab, mida Vaim taotleb, sest Jumala tahtmise järgi palub ta pühade eest. Ent me teame, et neile, kes Jumalat armastavad, laseb Jumal kõik tulla heaks – neile, kes on tema kavatsuse kohaselt kutsutud. ... Kes võib süüdistada Jumala valituid? Jumal on see, kes õigeks teeb! Kes võib meid hukka mõista? Kristus Jeesus on, kes suri ja, mis veel enam, kes üles äratati, kes on Jumala paremal käel ja kes palub meie eest." Ka Võsu rõhutab Püha Vaimu olulisust sõnade kasutamisel.³⁸ Ta väidab, et kui saatan millegi üle valitseb, siis sõnadest lihtsalt ei piisa, vaid neis peab olema Püha Vaim, kes annab sõnadele Väe, mis vabastab. Veel viitab Tärk Jeesusele, kes Luuka 10:19 andis meelevalda oma jüngritele astuda madude ja skorpionide ja kõige vaenlase väe peale.³⁹ Nii on oluline võtta Jeesuse õpetus eeskujuks ja palvetades kutsuda Püha Vaimu kaasa, kes annab tarkuse, julguse ja Väe.

---

³⁶ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 9

³⁷ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 9

³⁸ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 102

³⁹ Tärk, O. (2004). *777 mõttetera jutlustest*. Allika, lk 19

Vaimuannid palves teenimisel

EEKBK Liidu ühine õpetuses peetakse oluliseks, et igale uuestisündinud kristlasele on antud Püha Vaimu töötlus ning Püha Vaim annab koguduse liikmetele ühiseks eluks ja teenimiseks vajaminevad annid või karismad, mis on kirjas 1Kr 12-14.⁴⁰ Need on vajalikud selleks, et Jumala rahvas saaks täita oma kutsumust ning teha seda kooskõlas Piibliga rahu ja korrastatult. Palve osas on tähtis välja tuua 1Kr 12:7-11, kus Paulus ütleb: “Aga igäühele antakse Vaimu avaldus ühiseks kasuks. Nii antakse ühele Vaimu kaudu tarkusesõna, teisele aga tunnetusesõna sellesama Vaimu poolt; ühele usku sessamas Vaimus, teisele aga tervendamise armuande ikka samas Vaimus; ühele väge imetegudeks, teisele prohvetlikku kuulutamist, kolmandale võimet eristada vaime; ühele mitmesuguseid võõraid keeli, teisele aga keelte tõlgendamist. Aga kõike seda teeb üks ja sama Vaim, jagades igäühele eriosa, nõnda nagu tema tahab.” Samuti 1Kr 12:28-31, kus Paulus tõdeb, et kõik ei räägi keeli ega tõlgenda neid, kuid oluline on suuremaid armuande taotelda: “Jumal on seadnud koguduses esmalt mõned apostleiks, teiseks prohvetiiks, kolmandaks õpetajaiks; seejärel armuannid tervendamiseks, abistamiseks, juhtimiseks, mitmesugusteks keelteks. Ega kõik ole apostlid? Ega kõik prohvetid? Ega kõik õpetajad? Ega kõigil ole tervendamisandisid? Ega kõik räägi keeli? Ega kõik tõlgenda neid? Aga taotlege suuremaid armuande!”⁴¹

Eelnevalt loetletud palve olulised teoloogilised aspektid – Jeesuse nimel palvetamine; palves alistumine; patu tunnetus ja meeleparandus; Püha Vaimu kohalolu ning vaimuandide olulisus – pole lõplikud, ent nähtavasti midagi, mida erinevad EEKKB Liidu vaimulikud juhid (Tammo, Roosimaa, Tärk, Võsu, Lehtsaar jpt) on erinevate perioodide jooksul püüdnud oma vaimuliku töös kogedes-õppides ja teoloogiat mõtestades sõnastada. Ilmselgelt ükski kristlane palvetades ei keskendu nimetatud punktidele, vaid nende olulisust mõtestatakse ja need kujunevad ning juurduvad aja jooksul. Mida küpsemaks kristlane saab, seda lähemal on ta Jumala tahtele ning seda paremini oskab ta tunda ära, mida Püha Vaim kutsus palve kaudu tegema.

---

⁴⁰ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 13

⁴¹ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 13.

2.2 Palve praktiseerimine EEKBK Liidu kontekstis

Varasemalt on mitmel korral mainitud, kuidas palve on Jumalaga rääkimine. Inimene palvetab selleks, et luua Jumalaga tugevam side ning tänu Püha Vaimule on kristlane pühitsetud ja saab end Jumalale avada. Kuna palvetamine on kahepoolne vestlus, siis keegi ei peaks justkui dikteerima, kuidas seda tegema peab, sest ükski suhe ei saa olla sunniviisiline või eeldada reegleid, mis piiraksid avatud rääkimist. Seevastu võib aga tekkida elus olukordi, kus ei leiagi viise või sõnu, kuidas palvetada. Piiblist leiab aga mitmeid juhiseid selle kohta: näiteks Vanas Testamendis Psalmid kubisevad erinevatest Taaveti appihüüetest, anumistest, andeks andmisest, aga ka kiitusest ja ülistusest Jumala poole. Jeesus õpetas oma jüngritele Meie Isa palve, mis kätkeb endas kristlaseks olemise ja elamise baasväärtusi. Samuti leidub veel hulgaliselt vaimulikkirjandust, mis õpetab inimest palvetama – on need siis ette kirjutatud kirikuisade või muude vaimulike eeskujude poolt või struktureeritud vabapalved. Nii on palve sisus ja vormis erisusi, mida järgnevatel peatükkides laiemalt käsitletakse.

2.2.1 Palve liigid ja erisused

Palvetamist saab liigitada mitut moodi. Ellis kategoriseerib palveid nende vormi (vaba palved, ette loetud palved jne) ning sisu järgi (kiitus, tõnu jne).⁴² Sarnaselt klassifitseerib palveid ka Allan Kroll kui vabakoguduste ringkonna üks teoloogiliselt tunnustatud esindaja: on usu-, abi- või anumis-, pühendumis-, tänu-, eest- ja kiituspalveid.⁴³ Kindlasti neil kõigil iga kristlase usuelus oma aeg ja koht. Ka Piiblis on erinevaid palveid, mida võiks eelneva loetelu alla liigitada ning mida usu eeskujud on meile jätnud. Näiteks Nõmme BK pastor Veikko Võsu toob neid esile palveteemalises jutluses, loetledes lisaks mitmetele Taaveti palvetele ka Jaabesi, Eenoki, Taanieli, Hanna palveid.⁴⁴ Palvetatakse Jumalalt konkreetsete vajaduste ja murede pärast ja samuti tänatakse Jumalat õnnistuste eest, mis palvetamise käigus osaks saavad. Seega saab öelda, et palve sisu otsekui määrab selle, milline on palvetamise vorm. Samas Jumala jaoks pole

⁴² Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 77

⁴³ Valguse Tee Vabakogudus. Kroll, A. *Palve liigid* https://sound.valgusetee.ee/save-31/RPK_Palve_liigid/0/0 [6.04.2024]

⁴⁴ 3D Kogudus. Palve – Veikko Võsu. 1.02.2024 [<https://www.youtube.com/watch?v=p4AtRdc2ISA>] (6.04.2024)

oluline, kuidas me palveid oma inimlikus tarkuses liigitame, tähtsam on südame hoiak ja igatsus elada palvemeelsuses.

Joosep Tammo kirjeldab oma jutluste kogumikus palve mitmekülgsust ja palve jõudu.⁴⁵ Ilmselt on see laiemalt baptisti- ja vabakogudustes levinud, et pidada silmas Pauluse soovi efeslastele “Saage vägevaks Issandas ja tema tugevuse jõus!” (Ef 6:10). Palvetades on seda tähtis meeles hoida, et usuksime palve jõusse. Olukorrad, mille eest palvetame, on ju sageli seotud nähtamatu vaimuliku lahinguga, milles ainus lootus jääb Jumalale. Austades Jumalat ning tänades teda selle eest, kes ta on ja mida teeb, saabki pidada kõige olulisemaks osaks palves. Nagu Võsu kirjeldab, on palve kui ootus ja lootus, et palvetaja oma sisemise pinge kaudu püüdleks edasi ja saaks osa sellest, mis on Jumala tahe.⁴⁶ Meile kui palvetajaile on palve vajalik välja öelda mis tahes vormis. Sellega mõistame, et isegi kui Jumal Isana teab me vajadusi paremini kui me ise, siis Jeesuses on meil volitus, et Tema nimel palvetades saame Isalt ande, milles leiame vastuseid oma palvetele. Tammo tuletab meelde, et palveelus on oluline mitte vaid Jumalale oma vajadusi ette lugeda, vaid Vaimus palvetada ja teha seda püsival.⁴⁷ Olgu need eestpalved teiste eest, saades prohvetlikku sõna, julgustust või toetust lähedastele; tänupalved, mis vormivad jätkuvalt palve vastuseid ootama; või palved teiste koguduste eest. Palvetav ja avatud süda kasvab usus, samuti avardub kogudus ning seeläbi laieneb Jumala Kuningriik. Selles saab näha, kuidas palve praktiliselt töötab – selles on jõud, mis ilmutab endas Püha Vaimu tööd ja Jumala olemust.

Religioonipsühholoog Tõnu Lehtsaar toob välja palve olulisuse hingehoidlikus kontekstis.⁴⁸ Ta kirjeldab, kuidas hingehoidlikes vestlustes saab eristada kolme palve vormi: palvetamine enne vestlust, kus palvetatakse Jumala juhtimist, tarkust ja mõistmist kogu vestluse üle; seejärel vestluse käigus toimuv spontaanne palve ning vestluse lõpus, et võtta kokku Jumala tõed ning palvetada abivajaja edasiste sammude üle Jumala juhtimist. Kuigi Lehtsaar lähtub nimetatud printsiibist pigem hingehoidlikes vestlustes, mis toimuvad näiteks kristlike psühholoogide kabinettides või ka vestlustes pastoriga, siis saab seda laiendada ka kogudustele. Nii jumalateenistuste, kodu- ja palvegruppide, ürituste ja osadusvormide eelsel või järgsel ajal

---

⁴⁵ Tammo, J. (2000). *Päeva eriline sära*. Logos, lk 111

⁴⁶ Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika, lk 234-235

⁴⁷ Tammo, J. (2000). *Päeva eriline sära*. Logos, lk 112

⁴⁸ Lehtsaar, T. (2015). *Hingehoiu psühholoogia*. Allika kirjastus, lk 194

võetakse sageli aega üksteise eest palvetamiseks ning rakendatakse seda hingehoidlike vestluste käigus küll üks ühele, väikegruppides, aga ka suurema osaduse keskel.⁴⁹

Koguduse keskel on palve väga olulisel kohal, et ühiselt Jumala rahvana oma Loojaga suhelda. Erinevatel koguduse koosviibimistel võib esineda väga erinevaid palve vorme, olenevalt kogunemisel osalejate arvust, kohast, stiilist. Nii Tanklerid kui Ellis toovad välja aspektid, kus palveid öeldakse koos välja läbi jutluse, ülistuse, mõtiskluse ja muusika. Koosoleku juhataja alustab ja lõpetab palvega, fokuseerides osalejad Jumala Vaimule vastuvõtlikuks ning läkitades taas välja. Jutluse sees või sellega seonduvalt kõneleja palvetab kuulajate eest ning koos nendega.⁵⁰

Ellis kirjeldab, kuidas teenistust või kogunemist tuleks kõikide nende erisuste juures vaadelda ühtse tervikuna ning anda osalejatele aega Jumala kogemiseks läbi kõnetuste.⁵¹ Kui kogudusel on võimalus kuuldut nii-öelda seedida ning Jumalale vastata, siis võimaldab see kogudusel oma usuelu läbi katsuda ja astuda usus järgmisi samme. Sageli esineb jutluses kinnistamist vajavad töötused, julgustus või üleskutse. Ellis võtab need aspektid kokku vastuspalvena, lähtudes põhimõttest, et iga palve on kui vastuspalve.⁵² Koguduse koosviibimist, jumalateenistust alustav kiitus- ja tänupalved on vastus Jumala headusele ja armule (1Jh 4:19) – kogudusel on põhjust tänada Jumalat, kes on päästava armuga tulnud meid otsima. Seega on kogudusel alati alust Jumalale vastata palvega, Temaga suhelda igal koosviibimisel, kus Jumala rahvas kokku tuleb.⁵³

Lisaks eelnevale võib kogudustes puutuda kokku ka individuaalset või koguduslikku paastu, et keskenduda mõne probleemi lahenduse leidmisele läbi nn “palvevõitluse”. Samas rõhutab Pilli, et vabakogudustes siiski kirikuaasta paastuaegadest ei lähtuta, vaid pigem tegutsetakse vajaduspõhiselt ning koguduse või osaduskonna ühisest vaimulikust tunnetusest.⁵⁴ Tunnetuslikku

---

⁴⁹ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 168

⁵⁰ Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 83; Tankler, Ü. ja Tankler, A. (2019). *Sõnast sõnumiks. Homileetika käsiraamat*. Allika kirjastus, lk 215

⁵¹ Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 83

⁵² Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 84

⁵³ Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar, lk 84

⁵⁴ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 169

laadi on tajuda ka eelnevalt nimetatud pastorite ja teoloogilise taustaga juhtide seas (Tammo, Pilli, Tärk, Lehtsaar, Kroll, Võsu, R., Võsu V., Pilli, Ellis), kes on kirjeldanud erinevaid palvetamise liike ja vorme ning toonud välja palves erinevaid aspekte, olgu selleks palve jõud, palvetaja isik ja koht, kus palvetatakse. Olulisemaks palve liikidest ning erisustest vaatamata on eelkõige tähtis Jeesuse eeskujul palvetada kõigi eest, olla palves püsivad ja palvetada Vaimus. Ilmselt nendest printsiipidest tulenevalt on liidu üleselt kesksel kohal eestpalved ning rohkem vabapalved kui ette kirjutatud palved.

2.2.1.1 Vabapalve versus ette loetud palved

Toivo Pilli sõnul on baptistiliidu vabakoguduslikus kontekstis esikohal eelkõige vabapalve.⁵⁵ Selles väljendatakse sageli tänu ning hetkel aktuaalseid mõtteid ja olukordi, mis muudab palve spontaanseks ning annab palvetajale vabaduse keskenduda sellele, mida Jumala Vaim südamesse toob. Kuigi saab seda vaadelda kui ühte baptismi liikumise väärtust, siis mõnikord võib spontaanne vabapalve sootuks keskenduda palvetaja isikule, tema muredele ja tänu põhjustele. Siiski toob Pilli välja, et kesksel kohal on vabapalves üldiselt kehtiv preesterlik põhimõte, mis peaks väljendama kõigi usklike võrdsust Jumala ees, st et kõik kristlased on kutsutud palvetama nii maailma kui üksteise eest, samuti tooma tänu.⁵⁶ Sellega on kõigil vastutus osaleda ja eesõigus olla Jumala teenimises ja jumalateenistuses ning et palvetama pole kutsutud vaid koguduse juhid, vaid iga inimene, kes on Jeesuse järgija.

Pilli näeb baptisti kogudustes põimumisi nii vabapalve kui ette kirjutatud palvete seas.⁵⁷ Mõnikord loetakse kantslist ka psalme või muid kirja pandud palveid, ent enamasti tehakse seda harva. Kui palveid kantakse seinale, et neid üheskoos ette lugeda, panevad selle kordused, rütm ning kujundid kogudust ühtsemalt mõtisklema. Selline osadusvorm nõuab teiste koguduse liikmetega sammu pidama, mis mõjub lugejale ja/või kuulajale erinevalt. Paraku vabakoguduslikus kontekstis suhtutakse sellistesse palvetesse ettevaatlikult ning eelistatakse vabas vormis oma sõnadega palvetamist. Samas Meie Isa palve on ette kirjutatud ning Jeesuse poolt meile ka õpetatud. Siit ilmneb, et pigem on vaja olla tähelepanelik, et palve ei muutuks

⁵⁵ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 168

⁵⁶ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 168

⁵⁷ Pilli, T. (2023). *Selginemisi*. Kolm Talenti, lk 82

pealiskaudseks sõnade tegemiseks, vaid oleks konkreetne. Sarnaselt sõnab ka Võsu, et palve peab olema eesmärgistatud, suunama tegutsema ning avama Jumala poolt loodud taevariigi saladusi, mis muidu inimlikult on mõistetamatud.⁵⁸ Palve võib olla otsekui võitlus, aga ka ootamine ning selle tagajärgedega arvestamine nii pettumuses kui õnnestumises. Seega on palvel eelkõige elustav roll – jumalateenistusel peaks palve viima Jeesusele lähemale ja andma vaimusilmas näha ja kuulda seda, kuidas Jeesus oma jüngerite keskel palvetas. Meie Isa palve on üks võimalus selleks, et kas ühiselt koguduse keskel või vaikselt mõtiskledes läbi vaikuse oma mõtted Jumala poole suunata.⁵⁹

Siiski pole vabapalve ainus palvetamise viise. EEKKB Liidu kontekstis on kaheksa peamist vaimulikku talitlust, mille käigus on olulisel kohal palvetamine. Vaimulikud talitlused on ristimine ja kogudusse õnnistamine; püha õhtusöömaag; kihlus; laulatus ja laulatus aastapäev; lapse õnnistamine; ordineerimine pastoriks, diakoniks vms ning palvetamine võidmisega. Palved on suunatud keskmises olevate inimeste nii isikliku elu kui vaimuliku teenimise üle. Sageli loetakse Meie Isa palvet ja nn Aaroni õnnistussõnu, kuid ettekirjutatud palvetekste kasutatakse aga vähem. Palvetamine võidmisega on midagi, mida tasub eraldi välja tuua kui hingehoidlik vaimulik talitus, mida tehakse peamiselt haigete pärast nende enda soovil näiteks haige kodus või võimalusel pühakojas. Selle aluseks on Jk 5:14-16. Toimingu käigus on kesksel kohal võidmise soovi avaldanud inimese eestpalve, kuid osadus pastoriga pakub võimalust ka ühiselt laulda ja Piiblit lugeda. Palvetamise käigus õli ja käte pealepanek sümboliseerivad Jeesuse ligiolu ning haige usaldatakse Jumala armu ja abi hoolde.⁶⁰

2.2.1.2 Eestpalve

Baptistiliidu õpetuses on palve praktiseerimises keskne koht teha eestpalved.⁶¹ Jeesuse päästet tunnistatakse sõna ja teoga ning see väljendub näiteks koguduse keskel palvetades nii üksteise kui ka teiste rahvaste eest. Selles on preesterlik kutsumus, mis toetub 1Tm 2:1-4 “Ma kutsun siis üles anuma, palvetama, tegema eestpalveid ja tänupalveid kõigi inimeste eest, kuningate ja kõigi

---

⁵⁸ Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika, lk 253-55

⁵⁹ Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika, lk 253-255; Pilli, T. (2023). *Selginemisi*. Kolm Talenti, lk 83

⁶⁰ Tärk, O. (1998/2008). *Vaimulikud talitlused EEKKB Liidu kogudustes*. Tallinn, lk 41

⁶¹ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 10

ülemuste eest, et me võiksime elada vaikset ja rahulikku elu kõiges jumalakartuses ja väarikuses. See on hea ja meeldiv Jumala, meie Päästja silmis, kes tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele.” Sellega hoitakse meeles oma ligimest, mis iganes tasandil ta igapäevaselt tegutseb, olgu juht või pereliige, kaasmaalane või teisest rahvusest esindaja. Jeesuse järgijana on kristlane kutsutud armastusele, et elada mitte vaid endale ja oma perele, vaid Uue Testamendi eeskujul avada kodu külalislahkuseks, tööks, palveks, hoolitsuseks, trööstiks (Hb 13:2-3).⁶²

Ka Võsu rõhutab eestpalve tähtsust.⁶³ Ta kirjeldab, kuidas elulistes võitlustes on oluline mitte vaid enda vajaduste, vaid ka teiste eest palvetada, ehk teisisõnu teha eestpalveid. Sellel on õpetuslik roll saada osavõtlikuks teiste suhtes ning vabaks egoismist. Jh 3:30 “Tema peab kasvama, mina kahanema.” Selle kaudu muutub palvetaja hoiak ning esile tuleb tänu ning palve vastused, mis suunavad Jumalat kiitma ja tänama selle eest, kes Ta on ja mida Ta teeb. Jumal teab juba inimese mure, kuid siiski on vaja alistuda ning oma sisemiste võitluste keskel pöörduda Jumala poole. Teine inimene saab siinkohal olla abiks, kui ise enam ei oska Jumala poole pöörduda. Inimene palub ikka abi siis, kui keerulisest olukorrast omal jõul enam välja pääseda ei suudeta. Eestpalve on Võsu sõnul selleks hea võimalus, sest selles väljendab inimene usku ja usaldust kellegi abil, et on keegi, kes suudab aidata – Jumal ootab ja kuuleb eestpalveid.⁶⁴ Nende kaudu saab teise inimese üle kaitset ja õnnistust palvetada ning usaldada palve aja ja ruumi piirid Jumala valitsemise alla. Tammo meenutab oma jutlustes, kuidas Jeesus on siinkohal eeskujuks, et palvetada mitte vaid sõprade, aga ka vaenlaste eest (Mt 5:44-45).⁶⁵ Seega eestpalve on vajalik nii armastatud lähedaste, aga ka nende eest, keda on keeruline mõista.

Liidu siseselt on kohalikel baptistikogudustel võimalus üksteist eestpalvetes kanda. Ühine iga-aastaselt välja antav palvekalender võimaldab aastaringselt ühiselt lugeda samu Piibli kirjakohti ning keskenduda sarnastele teemadele.⁶⁶ Erinevate koguduste toetamine läbi palve võimaldab pühenduda ühele liidukogudusele ning lisaks sellele palvetada ka vaimulike töötajate eest, nii palve-parnterkoguduse kui ka laiemalt liidu koguduste eest. Erinevad

---

⁶² Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 10

⁶³ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 102

⁶⁴ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 102

⁶⁵ Tammo, J. (2000). *Päeva erilise sära*. Logos, lk 112

⁶⁶ EEKKBK Liit. Palvekalender. [<https://kogudused.ee/palvekalender/>] (7.04)

liiduülesed misjoniga seotud ettevõtmised, koguduste rajamised, teoloogia õppimisvõimalused, nagu Piibli tundma õppimine ning piiblikoolid ja Kõrgem Usuteaduslik Seminar, vajavad samuti palvet, et koguduste ülene võrgustik võiks püsida ning jumalariik saaks laieneda läbi palve praktiseerimise.⁶⁷

Lisaks liidu sisesele ning ülesele eestpalvetamisele on uskliku roll väga vajalik nii ühiskonna ja riigi tasandil kui ka ülemaailmse Kristuse koguse eest palvetamisel. Eeltoodud 1Tm 2:14 kirjakohta kaudu kutsub Paulus üles anuma, palvetama ja tegema eest- ja tänupalveid kõigi inimeste, ka ülemuste eest, et elada rahu, jumalakartlikkuses ja väärikuses. Seepärast on oluline palvetada koos maailma kõigi kristlastega koguduste, kirikute uuenemise pärast, juhtide ja valitsejate eest (Jh 10:16), uskudes, et Püha Vaimu kaudu on meie keskel Jumala armastus 1Jh 4:7 “Armsad, armastagem üksteist, sest armastus on Jumalast.” Niisamuti tuleb Paulus meelde Ef 4:1-6, et me oleme kutsutud alandlikkuse ja tasadusega, pika meelega, üksteist sallides pidama Vaimu ühtsust – selles kõiges peame oluliseks et meil on “üks Issand, üks usk, üks ristimine, üks Jumal ja kõikide Isa, kes on kõikide üle ja kõikide läbi ja kõikide sees.” (Ef 4:6).

2.3 Palve kui kristliku elu kujundaja

Vabakogudustes on keskselt rõhutatud, et usu teekond saab alguse, kui inimene mõistab, millised elatud väärtused on õiged ja millised valed, ning väga teadlikult otsustab meelt parandada ja oma patusele selg pöörata. Sellisest vaimulikust muutusest lähtuvalt võetakse usu kaudu oma ellu Jeesus Kristus vastu ning saadakse Kristuse õiguses elavaks Jumala lapseks, toimub nn uuestisünd. Oluliseks peetakse ka seda, et usk ning selle tagajärjed ei ole kuidagi inimese enda saavutus, vaid Jumala arm ja Tema poolt antud kingitus, mida tuleb hoida ustavalt ning pühitsetult (1Kr 1:30a). Uuele elule sünnitakse vaid tänu Püha Vaimu uuendavale väele, kui pöördunu leiab andestust ja õigeksmõistmist ning samuti kogeb vabanemist patu küüsis: Jumal on meid "kiskunud välja pimeduse meelevallast ja asetanud oma armsa Poja kuningriiki." (Kl

---

⁶⁷ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 14; EEKKB Liit. Palve- ja osadusvõrgustik. [<https://kogudused.ee/palve-ja-osadusvorgustik-2021/>] (7.04)

1:13). Kristuse järgimises aitavad orienteeruda erinevad vaimulikud praktikad, nagu palve, Piibli lugemine ja vennalik vastastikune nõuandmine.⁶⁸

Võsu rõhutab palve olulisust, öeldes, et see kuulub uskliku inimese usuliste kohustuste hulka.⁶⁹ Ta viitab Jeesuse mäejutlusele Mt 7:7, “Paluge, siis antakse teile; otsige, siis te leiate; koputage, siis avatakse teile.” Jeesus kinnitab, kuidas kõikidel on võrdsed õigused ning et palve seadused on unikaalsed ning kehtivad kõigile. See annab palvetamisel usujulguse ning mõistmise, et vastused tulevad Jumala hea ja täieliku tahte järgi (Mt 6:10). Nii Võsu kui Pilli möönavad, et loeb vähem, milline on palve vorm või täpne sõnastus, vaid õige meelsus ja vaimulik hoiak ning usk, mis toetub Jumalale ja puudutab Isa südant.⁷⁰ Paulus rõhutab – “Palvetage lakkamata!” (1Ts 5:17). Seega on palve vajalik püsivalt usuelus kesksel kohal hoida, sest see on nagu hingamine igapäevases elus, et hoida sidet Taevase Isaga ning säilitada õige meelsus ja püha elu, mida oleme kutsunud elama. Paulus kirjeldab neid kõlbelisi väärtuseid Gl 5:22-23, kus nad moodustavad ühtsed vaimuviljad. Need suunavad Kristuse sarnast elu elama ja palvetama.⁷¹

Palve kaudu saab Jeesuse järgija muudetud: ta on otsekui usaldavam, kindlam, tänulikum ja teenivam ning võimalik, et ka maailm on seeläbi paremaks saanud, mõtiskleb Pilli palve üle.⁷² Veendumus, et palve muudab olukordi, on vabakogodusliku vaimulaadi lahutamatu osa. Vaid Püha vaimu kaudu saab inimene uueneda, sest see toob patu tundmise, milles toimub nn ärkamine – “Ja kui ta tuleb, siis ta toob maailmale selguse patu kohta ja õiguse kohta ja kohtu kohta.” (Jh 16:8); “Aga Lohutaja, Püha Vaim, kelle Isa saadab minu nimel, tema õpetab teile kõik ja tuletab teile meelde kõik, mida mina teile olen öelnud.” (Jh 14:26); “Ja ma palun Isa ja ta annab teile teise Lohutaja, et tema oleks teiega igavesti: Tõe Vaimu, keda maailm ei saa võtta vastu, sest ta ei näe teda ega tunne teda ära. Teie tunnete tema ära, sest ta jääb teie juurde ja on teie sees.” (Jh 14: 13, 16). See juhtimine toimub südametunnistuse hääle ja Piibli lugemise läbi ning Püha Vaimu tegevuse kaudu, kes elab meie sees. Ta uuendab, toob kindluse, et tegemist on uus looduga ning palvetamisel tuleb appi, pühitseb ning asub elama, hoidma ja elu juhtima.⁷³

---

⁶⁸ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 9.

⁶⁹ Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika, lk 236, 355

⁷⁰ Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid*. Logos, lk 167; Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika, lk 236

⁷¹ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 100

⁷² Pilli, T. (2023). *Selginemisi*. Kolm Talenti, lk 82

⁷³ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 73

Õige äratundmine ning selle kasuks otsustamine väljendub ka Meie Isa palves, kus Jeesus palvetab, “Pühitsetud olgu sinu nimi!” Pühaga saab ühenduses olla vaid see, kes on ise Püha Vaimu kaudu end Jumalale avanud ning pühitsetud. Palvetades saab inimene väljendada Jumalale oma mõtteid ja vajadusi, milles tulevad esile kõlbelised võitlused. Sisemised konfliktid, võitlused, ummikud, hädaolukorrad ja katastroofid ajendavad inimest pöörduma Jumala poole, mis viitab sellele, et palvetamine on inimese alaline vajadus. Appi hüütakse siis, kui keerulisest olukorrast omal jõul enam välja pääseda ei suudeta. Sellega väljendatakse oma usku ja usaldust, et Jumal saab aidata.⁷⁴

Võsu sõnastab nii palvetamise kui Piibli lugemise olulise koosmõju.⁷⁵ Meeleparandusele aitab juhtida Jumala Sõna üle mõtisklemine. Kiirel ajastul on vaja aega maha võtta, et leida aega palveks ja mediteerimiseks, mis nõuab segavate faktorite vaigistamist, individuaalset keskendumist ja Piiblist mõtete ammutamist, et jõuda Jumala mõteteni. Pole niivõrd oluline, et Piiblist palju vaimutoitu saada, vaid et seda stabiilselt nii-öelda seedida ning elus õigesti rakendada. Palvetamise ja üksinda oleku vältel on hea, kui jõutakse koos Jumalaga punkti, milles enda teod ja mõtted läbi katsuda, meelt parandada ning tegutseda. Tänapäev maailm pakub palju kiusatusi, millest jääda sõltuvusse ja pahede küüsi: näiteks ropendamine, mõnuained, hasartmängud, pornograafia jne. EEKKB Liidu õpetuslik seisukoht on, et neist hoiduda ja panna tähele nii Uue kui Vana Testamendi hoiatusi on jumalakartmatu elulaadi eest: “Lihaliku loomuse teod on ilmsed, need on: hoorus, rüvedus, kõlvatus, ebajumalateenistus, nõidus, vaen, riid, kiivus, raevutsemine, isemeelsus, lõhed, lahknemised, kadetsemine, purjutamised, prassimised ja muu sarnane, mille eest ma teid hoiatan, nagu ma varemgi olen hoiatanud, et need, kes midagi niisugust teevad, ei päri Jumala riiki.” (Gl 5:19-21).⁷⁶ Lisaks rõhutatakse Pauluse üleüldist Jeesuse järgijaks olemise põhimõtet: “Või kas te ei tea, et teie ihu on teis oleva Püha Vaimu tempel, kelle te olete saanud Jumalalt, ning et te ei ole iseene päralt? Sest te olete kallilt ostetud. Austage siis Jumalat oma ihus!” (1Kr 6:19). Mõistagi käib nende põhimõtetega kaasas Jeesuse päästva armu kogemus: “Seadus on ju antud Moosese kaudu, arm ja tõde aga tulnud

---

⁷⁴ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 103, 105

⁷⁵ Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 107-108

⁷⁶ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 16-17.

Jeesuse Kristuse kaudu.” (Jh 1:17); “Sest elu Vaimu seadus Kristuses Jeesuses on vabastanud su patu ja surma seadusest.” (Rm 8:2).

EEKBK Liidu õpetuses on oluline osa hingehoidlikul lähenemisel, mis sageli väljendub julgustamises, aga ka manitsemises, pattude tunnistamises ja andestuse otsimises läbi palvetamise.⁷⁷ Seejuures on oluline pidada kinni ligimese armastamise printsiibist, kus peaks kehtima põhimõte: “Vennad, kui inimest peaks ka tabatama mingilt üleastumiselt, siis teie, vaimusaanud, parandage niisugust tasase vaimuga, jälgides ennast, et te ise ei satuks kiusatusse. Kandke üksteise koormaid, nõnda te täidate Kristuse seadust.” (Gl 6:1-2). Jaakobus täiendab seda aspekti veelgi olulisema igavikulisema aspektina, miks on oluline palve abil patust pöörduda: “Mu vennad, kui keegi teist on ära eksinud tõest ning keegi pöörab ta tagasi, siis ta teadku: see, kes patuse pöörab ta eksiteelt, päästab tema hinge surmast ja katab kinni pattude hulga.” (Jk 5:19-20).

Hingehoidlik lähenemine kandub EEKKB Liidu õpetuses ka ühiskondlikule tasandile, püüdes oma liidu kogudustes palves kanda nii poliitilisi kui sotsiaalseid gruppe, riigijuhte, erinevaid põlvkondi, eluvaldkondade esindajaid, kes igapäevaselt nii Eesti riigi kui teiste riikide heaks töötavad.⁷⁸ Usu- ja südametunnistuse vabadus ning lepitustöö on liidu väärtused, mille eest seista ning inimväärselt elu kõrgelt hinnas hoida. “Ma kutsun siis üles anuma, palvetama, tegema eestpalveid ja tänapalveid kõigi inimeste eest, kuningate ja kõigi ülemuste eest, et me võiksime elada vaikset ja rahulikku elu kõiges jumalakartuses ja väarikuses. See on hea ja meeldiv Jumala, meie Päästja silmis, kes tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele.” (1Tm 2:1-4)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et liidu kontekstis usutakse, et palvel on kristliku elu kujundajana otsustav roll. Uuestisünd saab toimuda läbi palve, millesse kutsutakse kaasa Püha Vaim, kes Jumala armu kaudu inimest patust puhastab ning annab igavese elu. Kristlane on kutsutud elama püha elu ning see on võimalik vaid palvetamise kaudu, et inimene saaks olla Jumalaga pidevas suhtluses ning seejuures ka mõista, mis on õige ja mis vale. Palve aitab muuta olukordi, anda

---

⁷⁷ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 6,-8, 10; Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika, lk 107-108

⁷⁸ Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*, lk 20.

selgust ja lahendusi, lohutada ning kogeda tänu ja rõõmu sellest, kuidas Jumal on armastav isa, kellel on alati parim oma lapse jaoks varuks. Palvetama on kutsutud iga kristlane tegema individuaalselt, kuid samuti tegema eestpalveid ka teiste eest ja seda ka koguduse osaduses. EEK BK Liit on kui koguduste võrgustik, mis võimaldab ka kollektiivselt üksteise eest palvetada ning ka laiemalt maailma vaadates palvetada oma maa ja rahva pärast. Viimaks on see täpselt see, mida Jeesus on kutsunud meid tegema – palvetama kõigi eest, igal moel, lakkamata.

3. UURIMUSLIK OSA: PALVE KUI KRISTLIKU SPIRITUALITEEDI PRAKTIKA EEKKB LIIDU TALLINNA KOGUDUSTE PASTORITE NÄITEL

3.1 Uuringu meetod ja valim

Antud uurimistöö teoreetilises osas kaardistati, millised on EEKKB Liidu ülesed ühtsed vaated palve kohta nii õpetuses, palve praktiseerimises kui kristlikku elu kujundavate aspektide osas. Uurimistöö praktiline osa annab ülevaate, milline on palve spiritualiteet ning rõhuasetused nii teoloogilises, praktilises kui kristlikku elu kujundavas mõttes. Võttes arvesse antud töö piire, valiti sihtrühmaks Tallinna piirkonna EEKKB Liidu koguduste pastorid ja/või vanemad, kes puutuvad koguduse töös kõige enam kokku nii teoloogiliste küsimuste, koguduse liikmete argielu probleemidega ning osalevad mitmetel koguduse kogunemistel, kus palvetamisega kokku puututakse. Tallinna piirkonnas leidub väga erineva vormi ja eripäraga kogudusi: orgaanilised algkogudusliku eripäraga väiksematest gruppidest koosnevad kogudused, mõnekümne ja mitmesajaliikmelised traditsioonilise jumalateenistustega baptistikogudused.

2024. aasta aprill lõpus lepiti pastoriga e-maili (vt lisa 1) teel kokku intervjuud, mis viidi läbi (23.04-2.05.2024) video vahendusel Zoom keskkonnas või telefoni teel. Intervjuud salvestati helisalvestistena ning on mõeldud vaid antud töös kasutamiseks. Intervjuu koosnes avatud küsimustest (vt lisa 2) ning viidi läbi vabas vormis. Keskmiselt kujunes intervjuude pikkuseks tund aega. Intervjuud viidi läbi üheksa pastori ja/või koguduse juhiga. Tallinna piirkonda kuulub küll kokku 12 kogudust⁷⁹ ning lisaks eraldi Oleviste piirkond. Oleviste on oma liikmete arvult väga suur kogudus ning mõnevõrra võrreldamatu teiste koguduste olemusega, mistõttu jäeti antud valimist välja. Samuti jäid valmist välja ukrainakeelne kogudus ning väheste liikmete arvuga Elava Kivi kogudus ning üks kogudus, kelle pastoriga ei õnnestunud kontakti saada. Et eristada intervjuueeritavate vastuseid, on nad edaspidi nimetatud pastor 1...9 (P1...P9) jne.

---

⁷⁹ EEKKB Liit. Kogudused. [<https://kogudused.ee/kogudused/tallinn/>] (28.04)

3.2 Palve teoloogia EEKBK Liidu Tallinna koguduste pastorite vaates

Palve teoreetilised aspektid teoloogia osas on käsitletud peatükis 2.1 (vt lk 13-16). Järgnevas peatükis tuuakse välja palve teoloogilised vaatenurgad, mida pastorid intervjuudes esile tõid. Koguduste juhid kirjeldavad oma mõtteid selles osas, milline on palve eesmärk, mida koguduse keskel palve kohta õpetatakse, mida tähendab palve vastus, palvete kuulmine, palve vastuste manifesteerimine ning mis on palvetamist toetavad, mõjutavad ning takistavad aspektid.

3.2.1 Mis on palve eesmärk?

Kõige keskemalt toovad kõik küsitatud pastorid välja, et palvetamise üks peamisi eesmärke seisneb selles, et kristlane palvetades suhtleb Jumalaga, veedab Temaga aega ning saab viibida Tema ligiolus. P7 toob välja, et kristlased palvetavad selleks, et kõneleda, suhelda, otsida ja kuulata Jumalat. P1 rõhutab palvet kui suhtlust, mille keskel tuleb lisaks Jumalaga rääkimisele ka õppida kuulamist, sest tegemist pole mitte monoloogi, vaid kahepoolse suhtlemisega.

Palvet võrreldi palju suhtlemisega. P6 kirjeldab palvet läbi Isa-Poja suhte. Kui võtta eeskujuks Jeesust, siis ka tema palvetas oma Isa poole. Nii nagu Jeesus armastas oma Taevast Isa, oleme ka meie kristlastena kutsutud Jumal Isa armastama. Kui kedagi armastada, siis tekib igatsus ja tahe temaga tihedalt suhelda, veel enam kui on tegemist Loojaga, ellu kutsujaga, kellel on elu jaoks parim plaan. Seda mõtet toetab ka liidu teoloogia dokument, millele on viidatud palve teoloogia peatükis 2.1 (vt lk 14).

Teine pastor (P2) toob näite abielusuhtest, mille kohta sageli öeldakse, et igas päevas peaks olema üks kasvõi väga lühike tähenduslik vestlus oma abikaasaga ning seda selleks, et suhet terviklikuna hoida. Palve on samamoodi suhe Jumalaga. Temaga suheldes saab selgust ja kinnitust sellest, mis on Jumala tahe ning palvetamisel kujuneb sellest ka meie tahe. Siin saab viidata tagasi EEKBK Liidu teoloogiale (vt lk 14-15), kus on oluline Jeesuse nimel palvetamine ning palves alistumine, et seeläbi Jumala tahe esile saaks tulla.

Suhtlemine nõuab regulaarsust, mida kõik pastorid pidasid üheks peamiseks märksõnaks. P8 ütles, et palve eesmärki täidab ka see, et palves püüab inimene sõnastada Jumalale midagi olulist. Püsiva ja kestva palvemeelsuse kaudu areneb usuline keel, mis aitab Jumalaga suhet kujundada. Võib palvetada erinevalt nii Isa, Poja kui Püha Vaimu poole, teades, et Jumal on seejuures üks. Seda toetab teoloogiliselt ka EEKBK Liidu teoloogia, kus on välja toodud palve regulaarsus ning selle kaudu nii Jeesuse nimel palvetamine kui ka Püha Vaimu kohalolu olulisus ning vaimuandide rakendamine palves (vt peatükk 2.1, lk 14, 16-17). Siit järeldeb, kuidas pastorite vastustes palve eesmärgi osas erisusi välja ei tulnud.

3.2.2 Mida sinu koguduses õpetatakse palvetamise kohta?

Esmalt kõlas pastorite vastustes palve osas märksõna regulaarsus (P1, P2, P5 ja P7). Nimetati Pauluse eeskju (1 Ts 5:17), kuidas palvetama peaks “lakkamatult”. Mida rohkem on kristlane Jumalaga suhtluses ja Talle nii-öelda kättesaadav palve kaudu, seda rohkem kasvab palvemeelsus ja igatsus. Paraku ei teki see aga iseenesest. P1 võrdles palvetamist muskli kasvatamisega, mida tuleb järjepidevalt teha üheskoos puhkamise ja õige toitumisega. Nõndasamuti on kristlase jaoks ellujäämise ja vaimuliku elu baasvajaduseks palvetamine. Selle kaudu kasvab ka usk ning usuelu avardub (P3), kui pidevalt palvetamist praktiseerida ja veeta Jumala ligiolus aega.

Kõik küsitletud pastorid tõid seda välja, kuidas palvetamine on kristliku elu keskne vaimulik praktika. Palve harjumust võrreldi hingamisega (P2 ja P4) ehk sõltumisega Jumalast. See viitab antud töö teoreetilise osale, kus on juttu palve teoloogiast – Ole Hallesby ning Robert Võsu nimetavad palvet “hinge hingamiseks” või “hingamise andmist hingele” (vt lk 13). Samahästi kui indiviidi jaoks on palve oluline, on ta seda ka kollektiivses mõttes. P5 toob välja, kuidas jumalateenistuse kontekstis on palve lahutamatu osa nende jaoks, kelle pärast palvetada, aga ka nende jaoks, kes igatsevad palve kaudu Jumalaga suhelda ja Tema ligiolu kogeda. P8 täiendab, kuidas palve aitab suuremate kogunemiste keskel tähelepanu koondada, et Jumalat kutsuda osalema ja sekkuma. Nii saab mõtted suunata kõigest muust Jumalale ning keskenduda Talle, “taastada loomulik hingamissagedus” (P8).

Peale palve baasvajaduse tõid pastorid esile palvetamise ülempreesterliku tähenduse. P2 toonitas, et liidu üleselt usutakse seda, et igaühel on otsekui kohustus palvetada, olenemata koguduse keskel olevast positsioonist, olgu tegemist nn lihtliikme, diakoni, pastori või muu töötajaga. See toetub EEKBK Liidu teoloogiale, mis on välja toodud ka antud töö raames, kuidas Jeesuse nimel palvetamine on Jumala ees kuulnud palve (vt lk 14). Samas kurtis P2, kuidas sageli siiski seda mõtet eiratakse või ei usuta, et igal palvel on Jumala silmis väärtus. Pastor kirjeldas, kuidas nii mõnigi kord võib ette tulla, kuidas koguduse liige on kellegi eest palvetanud, ent peale palvetamist siiski abivajaja ka pastori juurde suunanud, et ta ka pastoripoolse palve õnnistuse osaliseks võiks saada. Siit võib järeldada teoloogilist vaatenurka, kus palvetajal ehk pole piisavalt usku, et tema palve loeb? Või püüab ta tühistada enda palvet? Peatükis 3.3.3 (vt lk 54) esineb sarnast mõtet karismaatilisema nurga alt. P1 ja P3 tõid naljatledes sarnased näited, kuidas sageli pastoriga samas seltskonnas olles eelistatakse pastorilt palvet söögi eest, sünnipäevalapsele õnnistust, õhtu lõpupalvet vms. Ometi on igaüks kutsutud usupalveid tegema, sest see ei peaks nõudma palju, seda enam, et Jeesus on kutsunud seda tegema igal kristlasel.

Koondades pastorite seisukohad, mida nende kogudustes palvetamise kohta õpetatakse, siis erisusi selles osas välja tuua ei saa. Üksmeelselt kirjeldasid pastorid seda, kuidas palve aitab jumalateenistuse või muu kogunemise kontekstis mõtted koondada ning seada fookus Jumalale. Palvet võrreldi hingamisega, tuues välja, et see on esmane baasvajadus kristlase elus ning et seda on vajalik teha regulaarselt. Palvetajal on ülempreesterlik roll, mis tähendab, et igaüks vaatamata oma positsioonile koguduses (pastor, diakon, töötajaja vms) on kutsutud palvetama nii enda kui kaasinimese pärast. Sarnased mõtted väljenduvad ka antud töö peatükis 2.1 (vt lk 13).

3.2.3 Mida tähendab “palve vastus”?

Suur enamus pastoritest (P1, P2, P3, P5, P6, P8, P9) tõid välja selle, kuidas palve vastuste osas on hea meenutada seda, mida Jumal on kord juba teinud. See annab lootust ja usku palvetamist jätkata. Ka need olukorrad, kus lahendusi pole kas kohe või pikalt näha, nõuavad kannatlikkust. Mitmed pastorid kirjeldavad näiteid nii isiklikust kui ka koguseelust, kus Jumal on palvetele vastanud. P2 ja P5 toovad näiteks koguduse hoone pärast palvetamist, mis on nõudnud kas palju praktilisi läbirääkimisi linnaametnike, ehitaja ja muude osapooltega, või mitmesuguseid

ressursse ja finantse. On olnud pikki perioode, kus vastust on tulnud oodata, ent seejuures keskselt on esile tulnud Jumala tõde, et vastus võib olla teel. P1 tõi välja, kuidas pikas ootamisajas ei saa lubada isekusel endast võitu saada ja tähelepanu endale tuua, vaid leida julgustust üksteiselt, astuda usus välja ning kogeda, kuidas palvejõud kannab. Need tõed kajastusid ka Joosep Tammo teoloogilistes sõnastuses, kus ta meenutab nii regulaarset palvetamist kui ka palve jõu vajalikkust (vt lk 18-10). Samuti Robert Võsu kinnitab neid mõtteid, öeldes, et palve ootsuses ja lootuses püüdleb palvetaja edasi (vt lk 19). See lootus tekibki teadmisesest, et Jumal on olnud ustav ja varasemalt palvete kaudu lahendusi toonud.

Isegi, kui palvetades igatsetakse Jumala tahet lahenduse üle, siis võib selle taga olla heatahtlik inimlik soov, mis ei ühti Jumala pakutud vastusega. Selle mõtte tõi esile pastor (P5), kes kirjeldas, kuidas aastaid sai koguduses ühiselt palvetatud ühe lahenduse pärast, mis ei leidnud pikalt vastust, hoopis pigem tagasilööke. Jumala igatsus oli aga anda sootuks parem ja aulisem lahendus, mida koguduseliikmed ei osanud unistadagi. Protsessi käigus hakkasid aga ajapikku toimuma väiksed imed. Sarnast mõtet tõi esile ka teine pastor (P2), kes ütles, et kogudusega ühe probleemi eest sagedasti palvetades, nähti pika protsessi tulemusena inimlike soovide asemel Jumala poolt antud paremaid lahendusi.

Nõnda tuleb palve vastust mõnikord pikalt oodata. Nii pastor P2, P4 kui P5 rõhutasid, kui oluline on palves Jumalale tänu tuua, olenemata sellest, kas vastus on juba käes või alles ootel. Ka P6 kirjeldas, kuidas mõnikord annab Püha Vaim märku keerulise olukorra keskel Jumala tänamiseks ja kiitmiseks, et tunnistada Jumala tahet ja suurust sellest, et vastus on teel. P5 ütles, et ka Jeesus on kutsunud seda tegema. Ka P4 tunnistas, et igat jumalateenistust tuleks alustada tänamisega, sest see seab aluse osadusele ning sellele, et palved ja kõik muu toovad Jumalale au ning selles saab kogeda vastuseid oma küsimustele. P2 ja P8 pidasid oluliseks, et kui kellegi koguduseliikme elus on Jumal midagi erilist korda saatnud ja ta on jaganud sellest üks ühele vestluses, siis pastor on Püha Vaimu kõnetuse kaudu toonud anonüümselt selle eest tänu ka koguduse keskel. P5 tõdes, et avalikult tänu välja tuua, on väga oluline, et Jumal esikohale seada. P1 ütles, et kui Jumalat ei täna või jääda lootma enda peale, siis Jumal ei pruugi otseselt oma õnnistust ära võtta, kuid piltlikult väljendades pöörata selg, sest tegelikult Jumal väärinuks mitte

vaid tänu, vaid parimat. Kirjeldatud mõtteid tänamise kohta toetab ka antud töö teises peatükis välja toodud (vt lk 18-19) Tammo ja Võsu seisukohad tänapalvete toomise kohta.

P5 tõi välja mõtte, mida pikemat aega kristlasena elanud koguduse liikmel võib tekkida, et kas on mõtet palvetada, kui vastust peab kaua ootama. Võttes kokku mitme pastori mõtted selle kohta (P1, P2, P3, P6, P9), siis mida rohkem koguduse juhid julgustavad palvetama ja usus välja astuma, seda rohkem saab kogeda Jumalat oma isiklikus ja ka koguduse elus. See on Püha Vaimu töö, mida ka Tammo ja Roosimaa EEKKBK Liidu konteksti õpetuses esile tõid (vt lk 18-10). P1 rõhutas, kuidas isegi kui palvetada pole lihtne, siis läbi ebamugavuse tekib usuline kasv. Ta lisas, kuidas oma koguduses püütakse õpetada seda, et õppida nägema igapäevastes hetkedes vajadust oma vestluskaaslase eest palvetada. See võib mõnikord olla uus ja tundmatu olukord, kuid Jeesus just sellistes hetkedes tegutses ning imed sündisid. Sarnast kogemust jagas ka P7, kes kirjeldas mitmeid näiteid palve vastuste kohta olukordades, kus polnud mugav oma abikätt abivajajale pakkuda, kuulata Jumala häält, mis suunas inimlikult pöörast sammu astuma või usus palvetama kellegi tervise pärast, kuid nendes hetkedes Jumalale sõnakuulelik olles ja tegutsedes, sai kogeda vastuseid ja lahendusi, milles kerkis esile Jumala elumuutev vägi. Jumal teab, millal ja kuidas ta vastab, inimese roll on vaid palvetada ja Jumalaga suhelda (P7).

Võrreldes pastoriga mõtteid palvetele vastamise teema osas, ei teki nende seas teoloogilisi vastuolusid või märkimisväärseid erisusi. Üheselt mõistetakse seda, kuidas palvetada tuleks regulaarselt, et viibida Jumala osaduses ning seeläbi olla tihedas suhtlemises oma Loojaga, kes siis ka lahendusi aitab märgata ning leppida nendega, isegi kui need on teistsugused sellest, mis inimene lootis. Toodi välja, kuidas vastust oodates tuleks edasi palvetada, sest siis palvemeelsus suureneb ning ka usk kasvab. Mainiti ka seda, kuidas usk saab kasvada vaid läbi ebamugavuse, kui asutada julgeid samme ka argistes olukordades, kus pole lihtne kellegi eest palvetada, sest ei tea, kuidas abivajaja võib reageerida. Oluline on ka tänemeelsust hoida, sest ka see elavdab nii palveelu kui usus kasvamist, mille tulemusena saab kogeda palvevastuseid.

3.2.4 Mida arvad palvete kuulmisest? Kas Jumal alati kuuleb meid ja kui ta ei vasta, siis miks?

Üldistades võib järeldada, et kõik pastorid tunnistasid, kuidas sellele küsimusele on keeruline vastata, sest Jumal on iseseisev ja Tema tegutsemist pole võimalik inimlikult lõpuni seletada. Küll aga tunnistasid pastorid, et Jumal kindlasti kuuleb palveid – “see on jah ja aamen” (P6) – küsimus on aga selles, kuidas Jumal reageerib. Nii P1 kui P7 sõnastasid, kuidas palvetele vastuse saamine on oluline eksistentsiaalne küsimus, mis klassifitseerub paljude teiste küsimuste kõrvale nagu miks maailmas on kurjus jne. Nende sõnul ei peagi kõike teadma ning meie asi pole kõike ära sõnastada. Kõik pastorid kinnitasid, kuidas on asju, mida saame Piiblist lugeda, mida Jumal on ilmutanud, kuid on ka neid, mille osas tuleb otsida Püha Vaimult selgust ja see nõuab Tema usaldamist. P1 ja P6 väitsid, et Jumal ei peagi alati vastama, sest vastus ei tule me dikteerimise peale, see nõuab Jumala tahte otsimist. P8 tõi välja ka mõtte, kuidas palvetades tuleks mõelda, mida selle olukorraga peale hakata ning võiks küsida, mis on palvetades meie vastutus, et mõista palve vastuse lõplikku tähendust.

P2, P4 ja P6 tõi välja konkreetselt, kuidas Jumal kas vastab palvetele kohe, palub oodata või ütleb ei. P2 illustreeris palvetele vastamist valgusfoori näitega: roheline tuli sümboliseerib Jumala poolt tegutsemist – mine!; kollane tähistab ootamist ja punane stoppi või isegi hukatust. Kollast ehk ootamist esineb tema sõnul palvetamisel kõige enam, sest see aitab tegeleda vaimuviljadega ning otsida Jumala osadust ja tahet. P3 kirjeldas sarnaselt, kuidas palvevastust oodates on teinekord vaja teadlikumalt Jumala jaoks aega eraldada, panna põlved maha ja Jumalale alistuda. Veel lisas P2, et Jumal kuuleb alati palveid, seda toetavad tema sõnul Piiblis nii Psalmid, Kristuse ristil palvetamine, erinevas kirjanduses välja toodav (“Kui taevas vaikib” Ronald Dunn). Inimene võib aga arvata, et Jumal ei kuule, ent see ongi see kollase tule ootamise aeg. Teinekord vajab see teist inimest kõrvale seda teekonda käima. Ahastuses olev inimene aga alati ei vaja nõu, vaid lihtsalt teise inimese usaldust ja julgustust kannatlikkuseks. Seda mõtet kinnitasid ka P1, P3, P7, P8 ja P9, kuidas üksinda on raske mõnes olukorras ka palvetada ning et see vajab palve tuge. Siit saab järeldada, kuidas pastoritel on tugev karjaseand, sest iga pastoriga

vesteldes oli tunda, kuidas nad on oma vaimulikus töös pidanud palvete vastamise küsimusega palju tegelema, inimestest hoolima ja nende väljakutsetes pikka aega abiks olema.

P4 tõi välja, et see on suur Jumala arm, kui ta vastab palvetele kiiresti – olgu vastuseks jah või ei. Jumala silmis on alati tegemist sobiva ajastamisega, kuid inimesena võib-olla ootame vastust kiiremini, aeglasemini või sootuks teistsugust vastust. Ka P5 kirjeldas erinevaid lahendusi, kus Jumal on vastanud kohe samal päeval või samal teenistusel, ent teinekorda tuleb aastatid palves võidelda ja lahendust oodata. Mõnikord tuleb aga leppida, et Jumal on palvet küll kuulnud, kuid vastab teistsugusel hetkel või versioonil, mida me veel ei mõista (P6). Ta lisas, et vahel tagantjärele näeme, kuidas Jumal on vastanud ning see võib olal sootuks teistmoodi, kui oleme eeldanud. Kõik pastorid kinnitasid, et usaldamine on üks märksõna, mida tuleb palvete kuulmisel otsida. P9 illustreeris seda mõtet Koguaja sõnadega, kuidas Jumal on andnud iga asja jaoks oma aja, mis näitab, et kui palves osad asjad ei sünni, siis selleks pole veel õige aeg.

Kui palved ei saa vastatud, siis võib olla tegemist sellega, et järelikult polnud vaja (P7). Pastor lisas, et see nõuab vaimulikku küpsust lasta minna teemadega, mille eest on palju palvetatud ning leppida ja nõustuda, et Jumal on sellest hoolimata kõikvõimas, suur ja vägev ning Tal on parim plaan. P6 ütles, et inimene sageli eeldab, et vastus peab olema “jah”, nii nagu on ette kujutatud, kuid sellisel juhul on inimene ise palvele vastaja, mitte Jumal. Sellele viitab ka antud töö palve teoloogia peatükk 2.1, kus on kirjeldatud Jumala tahte olulisust palvetamisel. Samuti on selles välja toodud patu tunnetus ja meeleparandus, mida kõik pastorid esile tõid.

Kui Jumal palvele ei vasta ja vastus on “ei”, võib olla tegemist tahtliku patuga, mis on vaja eemaldada selleks, et Jumala pühadus saaks meelevalja (P1, P3, P6, P7 ja P9). Sarnaselt patule toodi välja ka kahtlemine (P1, P3, P4, P9). Nad rääkisid sellest, kuidas inimese kõhklused võivad näidata ka uskmatust. Aga palved, mida veendunult palvetatakse Vaimu juhtimisel näitab usukindlust. P1 ütles, et nende koguduse õpetus on see, et kahtlustega palved on need, mille osas Jeesus noomis. Siinkohal võib tekkida aga teoloogiline küsimus, kuhu sellist vaadet analüüsides jääb Jumala tahtmise aspekt? Lõppeks Jeesus õpetas Meie Isa palve (Mt 6:10) kaudu, et sünniks Isa tahtmine. Samuti Jeesuse tähendamissõna sinepiivakesest (Mt 17:20), et palvetamisel piisab ka vähesest usust, mis võiks eeldada ka kahtlusi. Ilmselt ei tee too pastor oma koguduses sellest

eraldi õpetust – seda aitas järeltada kogu ülejäänud vestlus. Osalt on siin näha karismaatilise ilminguid rõhutada usu ja Püha Vaimu nähtavat tegutsemist (vt ptk 1.3, lk 11).

Viimaks tõid mõned pastorid välja tähelepanuväärseid mõtteid palvetele vastamise kohta, kus osalt väljendus veel mõnevõrra karismaatilise spiritualiteedi ilminguid. P9 rääkis sellest, kuidas tuleks täpsustada, mille eest palvetatakse. Ta tõi näitena Eesti iseseisvuse kaotamise, kus eesti rahvast ei kutsutud meeleparandusele, riigijuhid polnud kuulekad prohvetlikule sõnumile ning kaotasime iseseisvuse ja langesime NSV Liidu okupatsiooni alla. Ta rõhutas, kuidas Jumalal on oma aeg ja koht iga asja jaoks ning et kui Ta saadab juhised, siis inimene on kohustatud neid ka täitma, vastasel juhul Jumala plaan jääb täitmata ja Ta võib saata oma karistuse. Seevastu P5 kirjeldas täiesti teistsugust argist olukorda, kuidas palvetele vastamine ei sõltu ajast ja kohast – võib palvetada inimese pärast, kellega pole ka füüsiliselt koos ning Jumal juba vastab. Siit saab järeltada, et palvetele vastamist on tõepoolest keeruline ära seletada ning jääb vaid nõustuda pastoritega, kes eelpool seda ka välja tõid.

P6 tõi esile siira igatsuse, kuidas ta tahaks näha rohkem haigustest vabaks saamist. Maailmas on palju valu ja terviseprobleeme, mis on ravimatud, ent ta igatseb näha Jumala imesid ja ligiolu niivõrd võimsalt, et kaob halvatus, lastehaigused jpm, moel mil Jeesus inimesi tervendas. Seevastu P8 kirjeldas, kuidas paljudel on elus kõik justkui olemas, Jumal on õnnistanud kogu vaimuliku õnnistusega – seda ütleb ka Paulus, et Kristuses on meil kõik olemas. P8 ütles, et seda võib olla lihtne väljendada oma õnnistuste keskel, ent tuleb olla ettevaatlik, kuidas seda elu suurtes raskustes olevale inimesele serveerida, sest talle võib see laastavaks osutada ning lausa oma usu kaotada.

Üldistades pastorite seisukohta palvete kuulmise osas, saab väita, et Jumal kindlasti kuuleb palveid, ent vastust võib inimene tõlgendada teisiti. Toodi välja kolm võimalust, kuidas Jumal vastab – kas “jah”, “ei” või “oota!”. Kõige keerulisem on inimese ootamise faas, sest see nõuab pastorite sõnul usus kasvamist, vaimuviljade palvetamist, alistumist ja Jumala jaoks veelgi enam aega võtmist, et mõista, mis on Tema tahe. On suur Jumala arm, kui vastus tuleb kiiresti, ent lõpuks on Jumal suveräänne ning Tema ajastus täiuslik, viimaks loevad Koguja sõnad – “igal teol on oma aeg” (Kg 3:17). Veel toodi välja, et inimesel tuleb mõista, et tahtlik patt võib olla

takistuseks Jumalalt vastuse saamise osas ning see on vaja kindlasti Püha Vaimu abiga eemaldada, et vastust kogeda. Erisusi oli paari pastori seas (P1 ja P9), kes väitsid, et kahtlused ja Jumala prohvetliku sõnumi eiramine võivad tuua kas mingil moel Jumala karistuse või õnnistuse ära võtmise, mis viitab karismaatilisele, kus rõhutatakse Jumala Vaimu tööd (vt ptk 1.3, lk 11). Enamus aga rõhutas seda, et Jumal ei pea igale palvele vastama ning tunnistasid, et see ongi teoloogiliselt keeruline küsimus, mida inimene ei oska lõpuni sõnastada. See kirjeldab nii ratsionaalse kui ka karismaatilise spiritualiteedi suundi (vt ptk 1.3, lk 11).

3.2.5 Kas sinu koguduses kasutatakse palve vastuste sõnastamist, palves manifesteerimist?

Kuigi üldistatult vastasid sellele küsimusele pastorid üksmeelselt, rõhutades Piibli tõdesid ja seda, et iga palve peab toetuma Jumala tahtele, siis leidis ka seisukohtade tugevaid erinevusi ning tulid esile kristliku vaimulaadi erinevad aspektid. P1 väitis, et kristlikus tähenduses võib sõnal *manifesteerimine*⁸⁰ olla halb tähendus, sest see nõuab absoluudi kehtestamist. Seevastu P2 ja P7 ütlesid, et teatud mõttes me igas palves manifesteerime mitte meie, vaid Jumala tahet, sest inimene ei saa näiteks öelda, kui paljud saavad terveks või pöörduvad. P2 sõnul on palve usuline võitlus ja sisenemine vaimumaailmasse, kus voli on Jumalal olukordi muuta. Seda kinnitasid kõik teised pastorid, kes väitsid, et Jumala käes on lahendused, kuidas palve töötab.

P6 ja P5 väitsid, et keeruline on inimlikult sõnastada, miks spiritualiteet on nii erinev. Mitmed pastorid tunnistasid (P3, P4, P7, P8), kuidas oluline on meeles pidada, et Jumal on andnud oma järgijatele meelevald teha neid samu tegusid, mida Jeesus tegi. P1 rõhutas ka seda, et Jeesus lubas meile, et meil võib olla võimalus näha veelgi suuremaid imesid kui tema eluajal nähti. P4 ja P9 tõid aga välja, et see meelevald kajastub eelkõige läbi inimeste, kellele Jumal on andnud teenimisannid, mis võimaldavad Püha Vaimu tööd nähtavamalt kogeda. Seejuures P9 rõhutas, et kuigi tema tegutseb tunnetuse toel Jumala Sõna abil ja kasutab meelevald palvet, siis on normaalne, et igal pastoril ei ole kõiki Püha Vaimu ande. Ta lisas, et normaalne oleks anda Jumala Vaimule võimalus ja koht igal jumalateenistusel koguduse keskel liikumiseks, kuid selleks rakendada vastava anniga inimesi. Ta väitis, et sellest on kahju, et seda võimalust Pühale

---

⁸⁰ *manifesteerima* – teatavaks tegema, kuulutama
EKSS (2009) [<https://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=manifesteerima>] (29.05.2024)

Vaimule sageli jäetakse andmata; sama tunnistas ka P6. P4, P6 ja P9 kirjeldasid, kuidas nad tekitavad jumalateenistusel alati eraldi aja, kus Jumala Vaim saaks vabalt tegutseda, kuulda inimeste tunnistusi, palvetada, muusikas tänada ja kiita Jumalat. P6 täpsustas, et ta usub, et Jumala Vaim on iga koguduse keskel kohal, ent küsimus on selles, kuivõrd antakse Talle vabadust.

Eelnevale vastandiks töid osad pastorid välja ettevaatlikkuse. P8 nentis, et teatud ilminguid vaatab ta pigem distantsilt. Ta püüdis olla mõistev, tunnistades, et inimesed panevad palvesse siira usu, kuid südamesse ju lõpuni ei näe ning mõnikord ekslikult manifesteeritakse, kuidas kohe saabub abi, selmet ise tegutseda ja inimesele abi anda. Ka P7 väljendas sarnaseid mõtteid, öeldes, et raske on öelda, et nn “tervenemise-ime õhtuid” nende koguduse keskel ei korraldata, sest sellega ta otseku pisendaks Jumala tööd. Samas täiendas pastor, et raske on anda hinnangut, kuivõrd on tegemist enda nimel palvetamise ja kuivõrd on Jumala kõikvõimsusele ruumi antud. Ta ütles, et igas palves on Jumala suuruse manifesteerimine eeldatav, see on ju Piiblis nii kirjas, aga seda ei pea igas palves ülemäära rõhutama. P2 lisas sarnasele mõttele juurde ka selle, et Jumal peab kutsuma ja enda poole tõmbama – kui seda pole, siis inimlikult ei saa sekkuda.

Antud küsimuses toodi esile ka ohtusid, mis manifesteerimisel võib esineda. P4 ütles, et oht tekib siis, kui tekivad äärmused. Ta tõi näiteks, kuidas mitte kristlasest teismeline blokeeris koguduse inimestega suhtluse, sest ta puutus kokku keeltes palvetamise ning palves manifesteerimisega, mis olid tema jaoks täiesti üleloomulik ja võõras kogemus. “Püha Vaim tegutses ja see oli võimas, aga noorele jaoks oli see ainus kokkupuude kristlastega ning ta sai sellest trauma,” sõnas P4. P9 tõi samuti välja, kuidas palvetamisel on omad küpsuse kriteeriumid, tuleb tunda Sõna, et mitte vaid oma mõtteid ette laduda ja enda äranägemise järgi toimida. “Asi ei tohi minna inimlikuks ja äärmuslikuks,” lisas ta. Nii P4 kui P9 kinnitasid, et ühest küljest on palve ju tunnetuslik, aga tuleb olla valvas ja jälgida teiste inimeste tagasisidet, tõlgitsemist, et kas see, mille pärast palvetatakse, on ikka Jumalast. P4 sõnastas manifesteerimist taotleva palve osas olulise tõe, et selle taga peab olema alistumine, vastasel korral on tegemist pettusega, mille üle vaimumaailmas naerdakse, sest see tuntakse kohe ära. Ta lisas, “inimesi saab lollitada, Jumalat mitte.”

Ka P1 tõi välja, et vahel inimesed tegutsevad selles valdkonnas piiri peal ja nii-öelda lahmivad, kuid Jumal on andnud Piibli kaudu oma täpsed juhised, kuidas toimida. “Kui mul näiteks pole raha ja manifesteerin endale rikkust, siis see on rumalus, Jumal sellele ei vasta,” põhjendas P1. P4 täiendas veel manifesteerimise osas, et sageli käib sellega kaasas veel vaimuande nagu keeltes palvetamine, kuid neil esineb koguduses inimesi, kes sellesse ei usu. Pastor pidas seda Jumala Sõna autoriteedile vastu hakkamiseks, sest Paulus selgelt räägib erinevatest vaimuandidest. “Selles on selge dogma raskus, kuid manifesteerimise osas, mis on Sõna alusel palvetatud, on igati oma koht. Tuleb olla tähelepanelik Jumalale kuuletumises,” võttis P4 ohu kohad kokku.

Lisaks ohtudele tõi pastorid välja palvetamise osas ka hirmu temaatika. P1 väitis, et julges usus ja Püha Vaimu väes palvetades sünnivad suured Jumala asjad ning palvetaja suundub otsekui ohtlikule alale ning sellest ka hirm osadel inimestel palvetada valjuhäälselt. “Kogudustes võiks olla rohkem julgust Jumala Vaimu esilekutsumist palvetada, kui et lihtsalt kuulata eetilisi kõnesid,” ütles P4. Ka P6 tõi esile, kuidas pastorid võiks julgustada inimesi palvetama suuremaid usupalveid, sest Jumala Sõna räägib sellest. P3 ütles, et mõnikord võib palvetamise osas olla hirm, sest kardetakse, kui päriselt Jumal puudutab ja inimesed hakkavad keeltes palvetama. Ka P7 ütles, et palvetamist ei tohi karta, seda tuleb praktiseerida ja teha regulaarselt, et see oleks loomulik elu osa. Ta lisas, et nende koguduses väga igatsetakse, et see alati nii oleks ja seaks peredele ning eriti lastele palve eeskujuks, kuidas igal ajal saab palvetada ning ei tohi karta, kui enda silme all sünnivadki imed.

Kõik pastorid tunnistavad palvetamise osas erinevat spiritualiteeti, mis võib kajastuda selles, kui elavalt keegi palvetab. P5 sõnas, kuidas igapäev on oma vaimulaad ja eelistused, kuid emotsionaalsus ei määra palve vastust. “Kunagi oli nii, et tuli pisarateni palvetada, et patu tundmisele tulla, meelt parandada, et tuleks rõõm,” meenutas naljatledes P5. Nii P5, P7 kui P8 väljendasid, kuidas neile ei sobi, kui palves karjutakse, justkui Jumal muidu ei kuuleks, kui inimese hääl ei saavuta kõrgeid detsibelle. P8 tunnistab, kuidas ta saab aru, et see on osa teatud spiritualiteedist, mis näitab väga elavat usku, aga kui Vaimu avaldumine ei too rahu mõtteid, vaid tekitab ebamugavust, on midagi valesti.

Kõik pastorid tõid üksmeelselt välja, et koguduse keskel on igasugust vaimulaadi ning hoiakuid palvetamise osas, kuid näiteks P2 tunnistas, et ilmselt nad on traditsioonilisem kogudus ning seetõttu on karismaatikud otsinud oma spiritualiteedile lähemal olevat. P2 ja P3 väitsid, et kindlasti on inimestel erinevad igatsused, mida on ka pastorile väljendatud, kuid äärmuslikkust esineb siiski väga harva, mis Jumala Sõnast mööda vaatab. P7 võttis manifesteerimise ning spiritualiteedi küsimused kokku, öeldes, “lõpuks pastor on see, kes peab pilti koos hoidma ja tasakaalustama, et kõik toimiks Piibli alusel.”

Analüüsidest palves esinevat manifesteerimist, saab väita, et kõik pastorid peavad oluliseks Jumala tahte ning Piibli kooskõla. Manifesteerimist võrreldi sellega, et kõike tuleb palves tunnetada ning selleks on vajalik vaimulik kompass, küpsus kristlaseks olemisel ning see nõuab vaimuande, mida Püha Vaim on selgelt inimesele andnud. Manifestatsiooni taotleval palvel nõuab inimeselt alistumist, et Jumalale anda voli tegutseda, nagu Tema plaan ette näeb.

Umbes kolmandik või pooled pastoritest tõid välja mõtteid, mille vaimulaadis on tajuda karismaatilisi jooni. Sellest on juttu antud töö peatükis 1.3 (vt lk 11), kus on välja toodud karismaatilise iseloomujooned. Karismaatilise vaimulaadi ideid esindasid pastorid, kes väitsid, et Püha Vaimule tuleb jumalateenistusel luua aega ja ruumi, et Ta saaks vabalt tegutseda; samuti toodi välja seda, et rohkem võiks olla usus palvetamist, välja ütlemist ja kuulutamist – ent seda kõike tehtagu Piibli alusel vastavate andidega koguduse liikmed. Mitte otseselt karismaatiliste vaadetega pastorid tõid manifesteerimise osas välja olulised aspektid, mida intervjuu käigus sisuliselt kõik pastorid tunnistasid, et igas palves manifesteeritakse Jumala kõikvõimsust ja tahet, ent oluline on meeles hoida seda, et Jumal vastab moel ja ajal, kuidas Tema ette näeb.

Karismaatiliste seisukohtadele vastandus ligi kolmandik pastoritest, väites, et “liigne emotsionaalsus toob esile ettevaatlikkust”. Selle taga oli paari pastori puhul tajuda, et tegemist on mõne omapärase kogemusega, kus palvetamisel on Püha Vaim küll tegutsenud, ent mõne palvetaja osas oli tegemist kahtlase väärtusega tegevusega, mis paistis pigem inimliku toore sammuna (tahtlik kukkumine vm) kui Püha Vaimu tööga. Toodi välja, kuidas vahel on vaja hoopis ratsionaalselt tegutseda, selmet palvetada imet. Samas tõdeti, et kõiki üheseid vastuseid antud peatüki küsimusele pole. Inimlikult meie karakter on erinev ja seetõttu on ka spiritualiteete

erinevaid. Siit ka viide antud töö algusosale (vt peatükk 1, lk 7), kus räägitakse sellest, et spiritualiteeti on keeruline üheselt ära seletada selle tunnetuslikkuse tõttu. Mitu pastorit võtsid oma mõtted kokku sellega, et kui ei palu, siis ei sünni ka midagi, seega on pastorite ülesanne luua erinevaid võimalusi palvetamiseks, sest nii Piibel kui kogemused näitavad, kuidas usk seeläbi saab avalduda.

3.2.6 Mis teeb palvetamise kergemaks või mõjusamaks? Kuivõrd võib esineda takistusi palvetamisel?

Pastorid vastavad võrdlemisi sarnaselt, et lõpuni ei tea, mis palve mõjusamaks teeb, sest Püha Vaimu faktor on selles suurim ning seda ära seletama ei pea. Lisaks Püha Vaimule toodi välja erinevaid elemente, mis palvet saavad mõjutada või takistada. Arutlevate vastuste osas mainiti nii palvetaja avatud meelsust, palve andi, Püha Vaimu kohalolu kui ka palveks aja eraldamist, mis muudavad palve mõjusamaks ja otsekui kergemaks. Takistustest mainiti peamiselt tahtlikku pattu ning lahendamata suhete probleeme.

P2, P4 ja P5 tõid välja, et avatud õhkkonna loomine on ääretult olulisel kohal. Sellele aitab kaasa, kui palvetaja on ise avatud meelsusega ning julgustades suunab inimeste fookuse enda mõtetelt Jumalale, et luua pinnas edasiseks osaduseks (P2, P5). Argimuredest tulles on mõnikord takistuseks maised lihtsad asjad, tühi kõht või muu füüsiline vajadus, mis ei luba keskenduda. P2 tõi näiteks, “ka Jeesus toitis enne inimesi, kui ta asus vaimulikku toitu jagama.” Seega palvetaja enda hoiakust ning nn ettevalmistusest võib sõltuda nii isikliku palve kui ka kollektiivselt palvetamise vabadus ja avatus.

P8 tõi välja, kuidas Püha Vaimu kohalolu inimene kontrollida ei saa. Mõni inimene oskab luua palve atmosfääri nii, et Jumala Vaim on tõeliselt kogetav. See viitab palveanniga inimesele, sest alati temaga koos palvetades on inimesed haaratud palvetamisse (P3, P4, P6). P9 tõi välja, kuidas koguduse pastor ja töötajad on eeskujuks oma tunnistuste, sõnumite, jutluste ja laiema eluga, et julgustada inimesi palvetama. “Mõnikord mõjub palve võimsalt, kui keegi on oma elust avanud midagi isiklikku; pastori jutlus; ühine laulmine ja ülistus – nende kõigi kombinatsioonis tekib mingi sünergia.” (P8). Ka P3 rõhutas seda, et väga palju sõltub palve õhustik sellest,

kellega end ümbritsema. Ta lisas, “Kui veedad palvemeelsete inimestega aega, siis see mõjub, paneb palvet igatsema ja seda ka rakendama oma elus rohkem.” Seega saab öelda, et kuigi iga inimene saab palvetada, siis Püha Vaim saab kinkida veelgi sügavamalt igatsust palvetamiseks ning selle anni pidev rakendamine aitab Püha Vaimu tööl esile tulla nii koguduse keskel kui ka inimese isikliku elu tasandil.

Veel toodi välja mõtet, et kuigi Püha Vaim võib kinkida inimesele nn sügavama palvetamise anni, siis palve ka ise on and Jumalale. P6 sõnastas, “Palve on armuand Jumala käest Temaga suhtlemiseks.” P4 täiendas seda mõtet, tuues välja, kuidas pikka aega kristlase elu elades võib oma vaimulikke praktikaid rakendades ära muganduda (kümnnise maksmine, koguduses teenimine, palvetamine, Piibli lugemine, jüngerlike suhete hoidmine jpm). Usus kasvamine ja püsimine otsekui sõltub sellest, kui palju neid praktikaid rakendada ehk teisisõnu teenida oma koht välja Jumalaga koos igavikus läbi tegutsemise, kaotades siiras lapselik usk ja alandlikkus. “Usus püsimine ja vaimuandide kasutamine on kõik Jumala armust,” märkis P4, millega ta võttis kokku ühe olulise nüansi palve mõjususe osas – hoida meeles, et palve on and Jumalalt, mida tänumeeles rakendada.

Palve mõjususe osas toodi välja ka seda, kuidas palve ja paastumine käivad sageli käsikäes. P1, P3, P6, P7 ja P9 nimetasid, et nad julgustavad oma koguduses inimesi eraldama Jumala jaoks eraldi aega läbi selle, et erinevatest tegevustest või asjadest kindlaks perioodist paastuda. P1 ja P7 ütlesid, et neil tehakse koguduses mõnikord pikemaid palverännakuid. Mõistagi on see loogiline tänases tiheda elu virvarris, kus ekraanid ja tehnilised vahendid röövivad korralikult tähelepanu. P3 tõi välja Jeesuse eeskuju, kuidas ta sageli eraldas end inimeste keskelt, et Jumala ligiolus aega veeta. Ka P7 ütles, et küllap kõige suuremate elu küsimuste osas on paastumine vajalik, et saada selgust ning oma mõtted korrastada Jumala plaani esile tulemiseks. Nii P1 kui P7 nimetasid paastumise keskel kuulamise olulisust. “Ka arsti juurde minnes me lihtsalt ei vurista oma hädasid arstile ette ja siis lahku. Nii ka Jumalaga suheldes ja palvetades peaksime andma talle spetsiaalselt aega ja võimalust me ellu rääkida Tõde ja juhatust,” illustreeris P6 palvetamises Jumala mõtete kuulamist. Siit järeldub, kuidas palve mõjususe sõltub sellest, kui võrd on inimene valmis oma aega kui ühte kallist ressursi Jumalale kinkima ning selle sees ka Jumala kuulamisele ruumi tegema.

Pastorite vastustest jäi kõlama mõte, et palvetamiseks tuleb anda võimalusi nii koguduse kogunemistel, aga ka isikliku elu tasandil leidma igapäevas palvehetki. P4 ütles, et palvet tuleks igas kontekstis rohkem normaliseerida, et vähendada takistusi, mis palvetamisel ette tulevad. Näiteks P1, P3 ja P7 tõid välja, kuidas väga sageli on grupi suurus palvetamisel takistuseks. Ka psühholoogide vaatest on ju teada, kuidas inimene ei pruugi suures grupis avaneda oma isiklikest teemadest rääkima, veel enam palvetama. P2 sõnul on see sageli pastori või grupijuhil ülesanne luua toetav keskkond, et barjäärid murda. Ka P4, P5 ja P8 lisasid, kuidas isegi kui koguduse teenistuse keskel saab avalikult oma eestpalvesoove öelda, siis on tähtis, et inimestel poleks selles osas takistusi – kedagi ei mõistetakse hukka selle eest, mis tegemata jäeti või vastupidi – tehti Jumala vaatest midagi vääritut.

Selles osas võib tänapäeval koguduses veelgi takistavaid nüansse esile tulla. Pastorid (P2, P5, P6) kurtsid, et jumalateenistuse video ülekandel on eestpalve osas oma plussid ja miinused. Kui ühest küljest võib vaataja saada palve kaudu läbi ekraani Jumala poolt puudutatud, siis teistpidi võib tegemist olla delikaatsete palvesoovidega, mida avalikkus ei pea kuulma. See on üks avaliku jumalateenistuse vormi väljakutse leida palveks toetavaid võimalusi. Seevastu kogukondliku osadusvormis nägid pastorid samuti palves väljakutseid. Nii P1, P3 kui P7 ütlesid, kuidas ühest küljest on väiksemas grupis koduses keskkonnas igati toetav palvetada, ent mõnikord võib palve osadus pädida vaid lihtsalt alguse ja söögipalveks või lõupalveks. Seda võivad soosida väikelastega perede atmosfäär, milles on palju kilked ning mängu – see on Jumala jaoks tervitatav, kuid inimlikult kindlasti raske keskenduda ja eestpalveks aega eraldada. P7 tõi lahendusena välja, et just seetõttu palvetatakse mõnikord väiksemas grupis või paaris või sootuks korraldatakse eraldi palvele suunatud osadusõhtuid. Mitmed pastorid (P2, P6, P7, P8) tunnistasid, et kui esineb mistahes takistusi koguduse kontekstis palvetamiseks, siis sageli aitab see, kui lugeda mõni ette kirjutatud palve. See viitab ka antud töö peatükile 2.2.1.1 (vt lk 22), kus on välja toodud ette kirjutatud palvete olulisus. See näitab, kuidas palvete varieeruvus ning inimeste vahelised suhted on tähtsad selleks, et palvet normaliseerida igas keskkonnas.

Takistustest mainiti kõige enam pattu ning keerulisi inimeste vahelisi suhteid. P1, P6 ja P9 ütlesid, et tahtlik ja teadlik patt on kui mäss Jumala vastu, mis seab barjääri inimese ja Jumala

vahele ning ei lase inimesel vabalt palvetada ja Jumalaga suhelda. P7 kirjeldas, kuidas kõikvõimalikud koormad, erimeelsused ja tülid inimeste vahel viivad selleni, et ühest küljest on raske minna Jumala ette palvetama, kuid teistpidi on see just ääretult vajalik, et lahendust leida. “See on selline pöördvõrdeline olukord – on vaja palvetada, aga ei saa,” sõnas ta. Ka P8 ütles, et kui on raske palvetada, siis selle kaudu Jumal just rõhutab palve olulisust, sest selle kaudu inimene muutub ja tulevad lahendused. “Palve on me suhete korrastamise vahend,” võttis P8 peamise palve takistuse kokku.

Lisaks suhetele toodi välja ka igapäevaseid küsimusi ja olukordi, mis võivad inimese mõtted või südame nii-öelda lukku panna. Mõistagi teinekord argipäeval toimunu halvab mõtted nii, et lahenduse palvetamine võib väga raskeks osutuda. P6 kirjeldas, kuidas väga rasked läbielamised, näiteks lein, ravimatu haigus, valu vms võivad inimese jõuetuks teha. Sellises olukorras on nii pastori kui tervikult koguduse ülesanne olla toeks ja käia abivajajaga koos seda teekonda ning ühiselt palvetada.

Viimaks tõi P9 palve mõjususe ja takistuse osas välja, kuidas ennekõike on Jumala Sõnal oluline roll, mis õpetab uskudes palvetama. Tema sõnul usu kaudu takistused kaovad ning palve töötab. “Kõige suurem takistus on see, kui inimene ei usu,” sõnas ta. Ta lisas, et Jumal ei tee midagi vägisi, aga samas pole Ta ka piiratud, vaid ootab inimese palvet ja inimese usku, et imeteod sünnivad. Siinkohal jääb autor vastajaga erimeelsusele, sest leiab, et iga palve, mis on Jumalale öeldud, kätkeb endas usku, et Jumal kuuleb, reageerib ja/või tegutseb vastavalt oma tahtele. Olgu tegemist mittekristlasega või pühendunud Jeesuse järgijaga, kui inimene Jumala poole palvetab, siis järelikult on selles tegevuses (kui palvet saab nii nimetada) usku, kasvõi sinepiivakese võrra (Mt 17:20). Palve ja usk käivad käsikäes, neid ei saa teineteisest eraldada, nii on kirjas ka peatükis 2.1 (vt lk 15), kus on juttu Jeesuse nimel ja Pühas Vaimus palvetamisest. Mittekristlane seda ilmselgelt ei oska tajuda, kuid temas on igatsus ja püüd Jumala järele, et saada oma Loojaga kontakti. Võimalik, et P9 välja toodud mõte esindab rohkem karismaatilist lähtepunkti (vt peatükk 1.3, lk 12), kus eeldatakse usu väljendumist Püha Vaimu kaudu ning sellest ka mõte, et palvetades peab olema usku.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et pastorid pidasid palve mõjususe osas oluliseks palvetaja enda avatud meelsust, mis aitab Jumalale ruumi teha. Samuti leiti, et mõnel inimesel on Püha Vaimu poolt antud and palvetamiseks, mis ka teisi haarab kaasa ning innustab rohkem palvemeelsusele ja/või paastumisega Jumala ligiolu kogemiseks oma tegemistest rohkem aega eraldama. Inimeste kollektiivist võib teinekord palju sõltuda: on seal lapsi, kes oma mänguga viivad mõtted mujale; värskaid või küpseid kristlasi, kellel on erinevad palve igatsused; delikaatsed palve teemad, mida igas seltskonnas ei saa jagada vms. Igasugune koguduse kogunemine – nii orgaaniline kui jumalateenistuslik – peab leidma viisid, kuidas palve takistused eraldada ning palvetamist normaliseerida. Isegi kui inimese elus on teadlik patt, suhete keerukused, väga raske väljakutse tervise, leina vm näol, mis palvetamist takistavad, ei tohiks keegi tunda end hukka mõistetult, eemale jäetult, vaid hoopis kogema, et iga palve saadab palju korda. Küsitavaks jäi ühe pastori mõte selles aspektis, et palves võib takistuseks olla vähene usk, mis autori hinnangul viitab Püha Vaimu rõhutamisele ja karistmaatilisusele.

3.3 Palve praktika EEKBK Liidu Tallinna koguduste pastorite vaates

Igal kogudusel on välja kujunenud iseloomulikud jooned, kuidas jumalateenistustel ja muudel koguduse osaduslikel üritustel palvetatakse. Palveid saab erinevalt liigitada nii vormi kui sisu poolest. Järgnev peatükk käsitleb, milliseid palveid pastorite kirjelduste kohaselt palvetatakse. Esineb valdavalt vabapalve vorme, kuid ette kirjutatud palved pole kogudustes täiesti võõrad. Keskkel kohal on Meie Isa palve ning vaimulike talitlustega seotud palved. Veel loetletakse, millised on peamised palvesoovide teemad ning kuidas on laiemalt palvetamine koguduses pastorite hinnangul muutunud.

3.3.1 Milliseid palveid sinu koguduse jumalateenistusel ja muul koguduse osadusel palvetatakse?

Palvetamise liikide ja erisuste osas esineb kogudustes mitmekülgust. Sarnasusi saab välja tuua palve liikide osas: pastorid nimetasid nii tänu-, eestpalveid, vaimulike talitlustega seotud palveid (abielu, laste, uue koguduse liikme, ametisse õnnistamised, võidmised jms), Meie Isa palvet,

vabapalvet. Kõiki loetletud palveid on käsitletud ka antud töö peatükis 2.3 (vt lk 17-22). Seega nii koguduste keskel esinev palve praktika on vastavuses ka baptismi liikumisega seonduva kirjandusega.

Mitme koguduse pastorid (P2, P4, P5, P6, P8, P9) töid esile palve vormi jumalateenistusest lähtuvalt. Nimetatud kuus pastorit kirjeldasid, kuidas jumalateenistust alustatakse palvega (alguspalve), mis aitab fookusseerida oma mõtted Jumalale ning paluda kogunemise üle Jumala juhtimist. P2, P6 ja P9 töid välja ka selle, et ka enne teenistust palvetatakse meeskonnaga, et kujundlikult öeldes ühisele pildile saada. P6 ja P9 rõhutavad ka seda, et tiimipalves kutsutakse Püha Vaimu tooma rahu ning maandama kõik pinged, mis vaimumaailmaga võivad seotud olla. Siit saab järeldada, kuidas osades kogudustes väärtustatakse meeskondlikku üksmeelt, mis vaatamata vaimulaadi erisustele siiski palves inimesi ühendab.

Lisaks alguspalvele kirjeldasid eelnimetatud pastorid ka lõpupalvet. P6 sõnastas selle olulisuse järgnevalt: “Lõpupalves on läkitus, mille kaudu õnnistatakse kogudust, kes läheb uuesti missioonile.” Nii P6, P8 kui P9 tunnistasid, et kuigi nii algus- kui lõpupalve on tehnilised terminid, siis nende sisu on väga oluline. Veel mainisid algus- ja lõpupalvet P1, P3 ja P7, ent rõhutasid rohkem spontaansuse ja vabaduse printsiipi, pidades silmas oma orgaanilise koguduse vormi eripära.

Niinimetatud spontaanse palvetamise mõistet kasutasid P1, P3, P4, P6, P7 ja P9. Vastavalt koguduse kogunemise vormile kirjeldasid P1, P3 ja P7, kuidas palvetatakse nii ühisele toiduosadusele õnnistust, aga ka kellegi tunnistuse järel tänu-, eest- või julgustamiseks palvet. Nimetatud pastorid töid välja ka varieeruvuse koguduse osaduste kohta, kus mõnikord võib kesksel kohal ollagi palve, olgu selleks eestpalve, tänu- või sootuks palves matkamise looduses, muusikaga ülistusteenistus või noortele suunatud üritus. Samas võib P1, P3 ja P7 kogudustes esineda ka päris klassikalist baptistikoguduste jumalateenistuse vormis algus-, tänu-, eest- ja lõpupalvet. Kuigi P4, P6 ja P9 esindavad traditsioonilise jumalateenistuse vormi, siis kirjeldasid nad ka spontaanse palvetamise mõistet. P4 ütles, et koosoleku käigus küsitakse mõnikord liikmetelt, kas neil on tuua millegi eest tänu. Ka P9 tõi sarnaselt P4-le välja avatuse anda võimaluse osalejatel öelda teenistusel välja südamele tulnud mõtted. Vahel on see ajendatud

ka Püha Vaimu juhtimisest ning ühiskonnas toimuvast (Ukraina sõda, pandeemia jms). P6 mainis võimalust pikemalt palvetamiseks, kui Püha Vaimu tunnetus selleks teenistuse juhatajat suunab.

Eelnevalt juba mainitud tänapalvet nimetasid kõik küsitletud pastorid. Nad kirjeldasid tänamisega seonduvalt ka ülistuspalvet nii muusikaga kui ilma (P1-9), et selle kaudu väljendada Jumala olemust ja tähistada päästet, mis ta läbi Jeesuse kinkinud on. Ülistuspalve sageli väljendub Psalmide, aga ka mõne muu Piibli kirjakohta ettelugemisel (P1-9). P1 ja P5 tõid esile, et peaks koguduse keskel rohkem tänamist õpetama ja praktiseerima, sest “tänuikkus on midagi, mis muudab inimese sees midagi, mis Jumalale meeldib” (P1).

Lisaks tänapalvele jäi pastorite mõtetest kõlama ka eestpalve (P1-9). Valdavalt võetakse selle jaoks jumalateenistuse või kogunemise keskel eraldi aega ning samuti pakutakse võimalust ka peale teenistust eestpalveks. P1, P2, P6, P7 ja P8 nimetasid ka koguduses korraldatavaid eestpalve õhtuid. P8 kirjeldas, kuidas eestpalveteenistusele ei pruugi sageli palju osalejaid tulla, kui need, kes tulevad, on tulnud suure pühendumusega: “Palveteenistusele tuleb inimene ainult palvetama – see on võimas usuväljendus.” P2 ja P6 nimetasid, et nende kogudustes toimuvad regulaarselt eestpalve teenistused, mis toovad kohale lisaks koguduse liikmetele ka teistest kogudustest ja konfessioonidest kristlasi ning lisaks mittekristlasi, kes tulevad oma vajadustele lahendusi otsima.

Uurides vabapalve ja ette kirjutatud palvete kohta, läksid arusaamad pastorite seas lahku. Vabapalvet tõid kõik pastorid välja – see on peamiselt levinud –, ent ette loetud palvete kohta esines üpris tugevaid seisukohti. P4, P5 ja P9 tunnistasid, et ette kirjutatud palveid (v.a Meie Isa palve) kuuleb nende koguduses väga harva. See pole taotluslik, kuid ilmselt on harjumusest nii välja kujunenud. Sama tunnistas ka P6, kes lisis, et Pauluse palveid on eeskujuks võetud, kuid vanade kirikute ja pühakute palveid pole ette tulnud, sest selleks pole vajadust nähtud, kuid intervjuu vestluse käigus sai pastor inspireeritud, et edaspidi proovida mõnikord ette kirjutatud palveid rakendada.

Meie Isa palvet tõid esile P3, P6 ja P8, kes kinnitasid selle olulisust ning sagedast ühist lugemist. Erinevalt eelnevatest pastoritest nimetasid P2, P7 ja P8, et nende koguduste kooskäimistel võib

kas vahel või väga sageli tulla ette kirja pandud palvete ettelugemist. P2 ütles, et mõnikord loetakse leksioone koos kogudusega valjuhäälselt või korraldatakse ka ühiseid Taize palvusõhtuid, mil on palju koos palvete lugemisi. P1 vastandus kõigile teistele pastoritele, väites, et ette kirjutatud palvetel pole väiksemates (baptisti)kogudustes kohta, vastasel juhul matkitakse suurkiriku traditsioone. Ta lisas, et vabakoguduses pole vaja liturgiliselt läheneda, vaid et meie liikumise eripära seisnebki Jeesuse jüngerlikul palvel. Mõnevõrra saab sellega nõustuda, kuid teisalt ei tasuks teiste konfessioonide spiritualiteeti alahinnata. Nii nagu Jumal on oma loomingulisuses andud igale inimesele võimaluse suhelda Temaga just sobival moel, on ka igal palvel oma eripära, mida ei pea suruma eraldi kirikusse. Usutavasti selleks on ka Jumal lubanud kristlastel oikumeeniliselt konfessioonide üleselt üksteist inspireerida.

Kolm pastorit mõtisklesid palve sisu ja vormi üle, tuues välja märgilisi mõtteid. P8 möönis, “aeg-ajalt on hea panna palved kirja, sest kui palve muutub liiga vabaks, siis see võib ujuda laiali.” Ta lisas veel, kuidas palvet võiks mõnikord enne ette lugemist kontsentreerida, et see koguduse ees võiks selgemalt kõlada. Ta selgitas oma mõtet veel sellega, et kuigi nende koguduses pole kõrgkiriklikku liturgiat, siis ometi esineb raamistus, mis on vajalik ka palvetamisel meeles hoida. Mõnevõrra sarnaselt rääkis ka P1, kes ütles, “on oluline, et mõtleme igat lauset, mida ütleme, et sellest ei kujuneks vormel.” P6 ütles täpselt sama, et palve ei tohiks olla vaid vormel või millegi täitmine või tegemine selle tegemise eesmärgil. “Palvel peab olema eesmärk. Nii Vana Testament kui Jeesus ütlevad ülistuse kohta, et sisutu palve viige mu juurest eemale.” (P6). Ta põhjendab oma mõtet sellega, et samamoodi nagu laps ei saa oma vanema eest midagi varjata, nii ka inimene ei saa Jumalale vaid oma soove ette lugeda – veel hullem, kui sellega püütakse varjata pattu. “See, mis on südames, peab tulema esile ning see tuleb sõnadesse vormistada, et Jumala ees oma südametunnistus välja valada.” (P6). Seega palvetamisel peeti oluliseks aususe ja siiruse printsiipi ning seda, et liigne vabadus palve vormi osas ei devalveeriks palve sisu.

Kõik vastanud pastorid tunnistasid, et meeleparanduse temaatika on kindlasti koguduse keskel esindatud ning patukahetsemisest räägitakse. Erisused tulid esile selle teema osas palvetamisel. Eranditult kõik ütlesid, et enne koguduse ühist leivamurdmist loetakse piiblitekste ning palves tuuakse esile patuuse tunnistamine, meeleparandus ning Jeesuse ristisurma ja ülestõusmise

tähendus. P8 tunnistas, et neil loetakse ka patukahetsus palveid enne leivamurdmist. P5 kirjeldas, kuidas üks pühapäev enne leivamurdmise jumalateenistust tuletatakse kogudusele meelde, et inimestel oleks aega nädala jooksul valmistuda ja rahu nii kaas- kui mittekristlastega. Suur osa pastoritest tõi välja, et meelearanduse teema on kesksel kohal kindlasti siis, kui jutlus on vastavateemaline (P1, P3, P4, P9).

Veel tunnistasid pastorid, et patu kahetust ja meelearandust esineb eestpalvetes kas koguduse ees jumalateenistusel või üks ühele privaatselt palvetades (P2, P3, P6, P7, P8, P9). Nii P7 kui P6 nimetasid, et neil on regulaarselt koguduses eestpalvele suunatud üritusi, kas palve- ja ülistusõhtute või vabastusteenistuse näol. P6 kirjeldas vabastusteenistust kus igatsetakse Jumala Vaimu erilist kohalolu, et palvetades leida üles sügavaimad teemad, millest inimene ise ei pruugi teadlik olla, kuid Püha Vaimule antakse voli see üles leida ning inimene täielikult vabastada ja uueneda. Seevastu katoliku kirikule iseloomulikke patukahetuse palveid pigem ei loeta ning lausa kolm pastorit (P1, P3 ja P6) tõi välja, et nende koht on pigem katoliku traditsioonis. Samas osad pastorid (P2, P5 ja P9) said antud teemast inspireeritud ning tunnistasid, et ehk peaks patukahetsuse ja meelearanduse palveid kogudusse tooma.

Kui analüüsida kokkuvõtvalt pastorite vastuseid palvetamise liikide ja esinemise osas, saab jaotada need kolmeks: 1) esines traditsioonilise jumalateenistuse vormiga kogudusi, kus liturgiline raamistik on võrdlemisi nähtav – on algus- ja lõpupalve, eestpalve ning tänu- ja ülistuspalved, eriti muusikaga; 2) traditsioonilise jumalateenistusega kogudused, kus on liturgiat vähe, palvetatakse samu palveid, mis eelmises punktis, kuid vabamas järjestuses ja sagedusel; 3) orgaanilised kogudused, kus kogunemise vorm on varieeruv väiksemates gruppides või jumalateenistuse vormis – kõik eelnimetatud palved on ka siin olemas, kuid erineval kujul. Loetletud palveid on käsitletud ka antud töö teoreetilises osas ning eest- ja tänapalvete olulisus tuleb esile peatükis 2.2.1 (vt lk 20-23).

Ilmnes huvitav aspekt, kus vabadust ja spontaansust mõistsid pastorid erinevalt. Mõni andis sellele vormilise tähenduse, tuues välja, et väiksemas koguduses ja/või grupis saab olla paindlikum ning palvetada mistahes hetkel sisuline osa seda võimaldab. Osad pastorid aga pidasid spontaansuse all silmas tunnetuslikkust, et tajuda, millal Püha Vaim spontaanselt endast

märku annab palvetamiseks. Samad pastorid, kes Püha Vaimu kohalolu palvetamisel rõhutasid, tõid ka välja, et ette loetud palveid nende koguduses pigem ei loeta. Üks pastor pidas ette loetud palveid katoliku kiriku matkimiseks. Siin oli näha karismaatilisi ilminguid (vt peatükk 1.3, lk 11), kus rõhutati pigem Püha Vaimu tööd.

Ette kirjutatud palveid loetakse pigem vähe, kolmandik pastoritest tõi seda välja, ülejäänud pigem suhtuvad neutraalselt või ei pööra neile tähelepanu. Seejuures patukahetsus- ja meeleparanduspalveid pigem ei loeta, sest see temaatika tuleb esile enne leivamurdmist ja vastava jutluse teema kaudu. Ka EEKKB Liidu üleselt neid palveid antud töö teoreetilises osas ei käsitleta, küll aga on nimetatud eelnevalt Meie Isa palve lugemist ning erinevaid vaimulike talitlusega seonduvaid palveid. Lisaks palvete liigitamisele tõi paar pastorit esile siira südame hoiaku, millega taheti väljendada seda, et olulisem on see, et inimene palvetamisel oma vabadust ei devalveeriks tühjade sõnade tegemiseks.

3.3.2 Millised on peamised palvesoovid, mida koguduses tuuakse?

Kõige rohkem tõid pastorid välja suhetega seonduvaid palvesoove, olgu need perekonna, abielu, sõprade või tuttavate pärast; samuti nende pääste pärast (P1-9). Sellele järgnevad tervisega seotud teemad: väikelaste ja vanavanemate eest, rasked haigused, vaimne tervis. P3 rõhutab ka laste saamise teemat, mis on viimastel aastatel valdav palvesoov olnud erinevate abielupaaride seas. Erilise palvesoovina nimetas P6, kuidas leidub nii mõnigi kord inimesi, kes väljendavad oma igatsust Jumalaga kohtumiseks. Ta lisas, et võrdlemisi palju esineb ka vaimseid sidumisi, mis vajavad Püha Vaimu erilist sekkumist, et vaimumaailma võitlused saaks võidetud Jumale. Sellest saab taas järeldada karismaatilisemat vaimulaadi, kus Püha Vaimu tööd erilisel rõhutatakse (vt peatükk 1.3, lk 12).

P1, P2, P4 ja P9 rääkisid ka üldisemalt Eestimaa, rahva, juhtide ning globaalsete probleemide üle palvetamisest. P1 kirjeldas, kuidas vajalik on ka enda isiklikust elust kaugemale näha ning teha eestpalveid nii kodumaa kui maailma eest, sest läbi nende ilmutab Jumal oma valu ja armastust. “Meile on antud suurem missioon, mis puudutab laiemalt kogu maailma. Selleks, et Jumal saaks

kogudusi rajada, peab Ta saama meid kasutada ja palvetamine on selleks üks võimalus,” arutles P1.

P1, P3, P7 ja P8 kirjeldasid, kuidas nende koguduses on kesksel kohal kirikuhoone ümbruskonna ja selle kogukonna eest palvetada, et Jumal võiks kohalikku kogudust kasutada nende inimeste keskel, kuhu see pandud on. Lisaks sellele töid ka P4, P5 ja P8 välja EEKKB Liidu palve partnerkogudused, kelle eest regulaarselt palvetatakse. P1, P3, P6 ja P8 lisasid, et nad peavad oluliseks, et nende koguduste kodulehed ning muu sotsiaalmeedia oleks päevakajastatud, võimaldaks jõuda nii liiduga seonduvate ürituste infoni, aga ka pakuks võimalusi operatiivselt vastata abivaja palvesoovidele. P2 ja P3 nimetasid erinevaid võimalusi, kuidas nende koguduses palvesoove vastu võetakse – seda saab teha nii kodulehe kui e-maili kaudu, et ka online teenistuse vaatajani jõuda ja tema palved jõuaks koguduse ette.

Analüüsid, millised on laias laastus Tallinna kogudustes palvesoovid, siis järeldub, et teemad valdavalt kattuvad. Esineb suhetega seonduvaid – pere ja sõprade eest palvetamist –, järgnevad füüsilise ja vaimse tervise teemad, Eestimaa ja rahva, ümbritseva kogukonna, maailma probleemide ning juhtide eest palved ja samuti EEKKB Liidu koguduste ning liiduülese võrgustiku eest palvetamine. Huvitava aspektina tõi üks pastor välja, et nii mõnigi kord igatsevad inimesed palvetada Jumala kohalolu ja Püha Vaimu kogemise pärast. Ta lisas ka seda, et kuna esineb palju vaimseid sidumisi, siis need vajavad Püha Vaimu sekkumist ja võitlust palves. Need mõtted viitavad karismaatilisele vaimulaadile, mis on välja toodud ka peatükis 1.3 (vt lk 12).

3.3.3 Kas sinu koguduses on palved aja jooksul muutunud? Mida igatsed, et koguduses võiks palve osas muutuda?

Palvete muutumise osas töid pastorid välja võrdlemisi erinevaid tähelepanekuid, mis on ilmselt seotud kogudusliku kontekstiga. Mitu pastorit (P4 ja P9) tunnistasid, et nende kogemus antud kogudusega on veel võrdlemisi väike, et osata suuremat pilti analüüsida. Seevastu leidis kogudusi, millega pastor on aasta(kümne)id seotud olnud (P1, P2, P3, P5, P6, P7, P8) ning toodi välja tasakaalu leidmist, erinevate andide avaldumist, generatsioonide erinevusi. Igatsuste osas valitses pastorite seas üksmeel – alati võiks rohkem palvetada, tänu tuua ning igatseda Jumalalt

Püha Vaimu andide avaldumist. Vastavalt spiritualiteedile pastorite eneseväljendus igatsuste osas veidi erines.

Pastorid tunnistasid, et koguduses leidub vaimulaadi mõttes kõike: on alates keeletes palvetamisest kuni vaiksuse palveni välja. Ilmselt sõltub inimeste karakterist, mida keegi eelistab, kuid laias laastus on leitud oma fookus ning tasakaal. Näiteks P1 kirjeldas, kuidas varasemalt on palvest arusaamine olnud varieeruv ning põhjustanud koguduse keskel ka erimeelsusi, ent see on viinud Jumala ette ja Piibli juurde, et leida üksmeel. Tänapäevaks on nad saanud Jumalalt kompassi Ef 4:11 näol, kus Paulus kutsub üles taotlema igasse ametisse inimesi (karjane, apostel, evangelist, õpetaja jne). “Kuna meiega on väga erineva konfessiooni taustaga inimesi liitunud, siis Jumal on aidanud meil leida Sõna alusel sobiv balanss,” tunnistas P1. Ka P2 rääkis sarnastest mõtetest, kuidas koguduses on olnud kõike, ent see on suuremas pildis kogudust rikastanud, kui karismaatilise palvetaja on ratsionaalsema meelega palvetajaid julgustama prohveteerima ja neid ka läbi katsuma. See räägib terviklikust kogudusest, kus pastor on loonud pinnase iga palvetaja jaoks, et ta julgeks end vabalt koguduse keskel ja Jumala ees väljendada.

Toodi välja erinevaid aspekte, mis on ajas muutunud. Näiteks üldisemalt ka elu muutus ning kogudusega liitumine on palvetamisse toonud värskust, kõlas pastorite vastustest läbi. Rohkem on esile tulnud tänu, et Jumal kutsub inimesi ning Püha Vaim tegutseb väga nähtavalt koguduse keskel. P3 kirjeldas, kuidas värskelt kristlaseks saanud inimese palve muutub ajas sügavamaks ning selles väljendub inimese vaimulik küpsus. Jüngerlikult usus noorele kaasa elada paneb koguduse liikmeid rohkem usus tegutsema ning elavdab läbi palve ka usuelu laiemalt.

“Paistab, et alla 20-aastased on väga palvemeelsed, võtavad palve mõju ja olulisust tõsisemalt, sest nad justkui ei oska ilma selleta üldse elada. Seevastu Piiblit loevad nad vähem. Üle 20-ga on pigem vastupidi: Piiblit loetakse rohkem, et mõista, mis ühiskonnas toimub, sest ei oska enam maailma probleemide pärast palvetada,” analüüsis P3. Ka P5 tõi esile, kuidas palve teemadesse on rohkem tõusnud ühiskonna ja ajastu teemad. Kuna nt poliitilised pinged, sõjad ja moraaliküsimused on maailma viimastel aastatel palju raputanud, siis ilmselgelt jõuavad need teemad ka kogudustesse ning panevad kristlasi rohkem palvetama, et Jumal sekkuks ja aitaks tuua lahendusi.

Tulevikku vaatavad pastorid võrdlemisi üksmeelselt – igatsetakse rohkem palvet, nii tänus kui eestpalvetes ning et Püha Vaimu annid võiks rohkem esile tulla. See räägib ühtsest EEKKBK Liidu teoloogiast ja sellest, kuidas Jeesust eeskujuks võtta (vt ptk 2.1, lk 15-17). P4 ja P9 töid esile, kuidas nende kogudustes õhutatatakse rohkem palvetada nii väiksemates gruppides kui ka teenistuse kontekstis, sest nähakse, kuidas see kannab palju vilja. P7 mõtestas palve igatsust rohkem juure tasandil läbi oma kogukondliku koguduse. Nende koguduse rajamisel sai palve keskseks igal kogunemisel, eesmärgiga et Jumala Sõna võiks levida ning inimeste elud saaksid muudetud. “Väga igatseme, et meid tuntakse sellest, et meie *trademark* on Jeesuses ja et see väljendubki kasvõi koduüksel hüvastijätu palves, lastega õhtupalves, autosõidul vesteldes-palvetades,” kirjeldas P7. Seevastu P6 sõnastas oma igatsuse suuremalt kogu Eestimaa kontekstis: “Me ei lepi sellega, kuidas on olnud, vaid et me leiutaks uusi konstruktsioone, ning et terve Eestimaa kogudus oleks ühel meelel Jeesust ootamas, imed sünniks ja et me ei lepiks vähemaga.”

Ka P9 väljendas oma igatsust ja nägemust kardinaalsemalt: “Mina igatsen, et iga koguduse liige palvetaks keeltes oma palvekambris, kus on loomulikku ruumi rohkem. Kõik, mis on alla selle, on alla Piibli kriteeriumite,” sõnas ta ja lisas, et pastor ei saa seda kuidagi tekitada, sest Jumal teeb seda, ent seega inimese ülesanne on olla innukas palvetama. Autor leiab, et see on küll piibellik mõte taotleda vaimuande, kuid kas see mitte ei pane pikalt Jumalaga koos käinud kristlast täbarasse olukorda, kui ta pole aastate jooksul palvetatud andi saanud? Mida peaks see palvetaja kohta sellisel juhul näitama; kas tal on olnud vähe usku? Mida Jeesuselt selles kontekstis õppida? Kuivõrd Jeesuse keeltega palvetamist rõhutas? Need küsimused tekitavad töö autori jaoks nii teoloogilisi kui ka tunnetuslikke konflikte. Siin on taas näha pastori karismaatilist mõtteviisi (vt peatükk 1.3, lk 12), mis rõhutab Püha Vaimu tööd.

P8 tõi samuti välja, et igatseb näha rohkem vaimuande, ka prohvetlikku palvetamist ja tõlgendamist, ent lähtepunkt oli seevastu teistsugune võrreldes eelneva mõttekäiguga. Nimelt P8 mõttekäikudest oli tajuda, et nende kogudustes esineb vaimuandide avaldumist pigem vähe ning seetõttu igatseb ta neid rohkem näha. “Võib-olla on see positiivne, et meil pole palve osas palju muutuseid olnud. See näitab heas mõttes püsivust ja traditsiooni, et palve on alati olulisel kohal

olnud ja et meil on palve inimesi olnud, seevastu Püha Vaimu avaldumist võiks alati rohkem olla,” arutles P8 ning kajastas sellega võrdlemisi traditsioonilisema ja ratsionaalsema taustaga koguduse nägemust.

Võttes kokku pastorite mõtteid selles osas, kuidas palve on ajas muutunud, toodi välja seda, et on leitud tasakaal karismaatilise ja ratsionaalsuse vahel. Selles väljendub koguduse hea tervis ja suhted, et igäüks võiks tunda end vabalt. Üsna üksmeelselt väljendati seda, et vaimuandide avaldumist võiks alati rohkem olla. Püha Vaimu tööd nähakse küll läbi värskest usule tulnud inimeste, kuid keeltes palvetamist, prohveteerimist ja tõlkimist võiks näha rohkem, sest see elavdab kogudust. Toodi välja igatsusi lähtuvalt koguduse kontekstist – orgaanilised kogudused tahaksid rohkem palvetada igal võimalusel, kus on kokkupuude teiste inimestega, et kogukondlikul tasandil palve kaudu evangeelne olla. Seevastu traditsioonilise jumalateenistusega kogudustes igatseti, et palve võiks toimida mitmel tasandil – küll väikegruppides, eestpalveks eraldi aja võtmises, aga ka suurtel kogunemistel – oluline on luua erinevaid keskkondi, et nii kristlane saaks usus kasvada, aga ka Jumala Sõna levida. Teatavat karismaatilist nooti oli tunda kahe pastori igatsustest, kellest üks tõi välja palve lainemise suuremalt Eesti kontekstis ning teine rõhutas palvekambris keeltega palvetamist ning selle taotlemist.

3.4 Palve kui kristliku elu kujundaja EEKKB Liidu Tallinna koguduste pastorite vaates

Jaakobus (Jk 5:16) ütleb: “Õige inimese mõjuvõimas eestpalve saadab palju korda.” Järgnevalt käsitletakse seda, kuidas palve inimese elus mõjub, mida korda saadab ning kui võrd palvetades saab inimene eluks juhiseid. Samuti kirjeldatakse, milline roll on argielu keskel jüngerlikel suhetel ning milline on nende isiklik ja koguduslik väärtus. Viimaks tuuakse näiteid sellest, millised vahendid ja materjalid lisaks Piiblile veel inimesi palvemeelsust ja usuelu võimendada aitavad.

3.4.1 Mida palve korda saadab, kuidas mõjub, milliseid elu juhiseid annab?

Palvetamisega kaasab inimene Jumalat enda tegemistesse ning Püha Vaimu töö saab nähtavaks (P3). Palvevestluste käigus toimub nii-öelda infovahetus, kus maine kohtub taevasega ning Jumal oma Sõna kaudu toob esile vastuseid (P2, P6). Tulemuseks on muudetud inimene, kelle elus nähakse vaimuvilju (P2, P3, P8). Nii P2, P4, P7 kui P9 kirjeldasid, kuidas palve tegelikult muudab meid endid. Jumal ootab inimese palveid, isegi kui ta teab, mida me palvetame, kuid Jeesusel oli kombeks küsida, “Mida sa tahad, et ma sulle teeksin?”. P4 vastas sellele, et kui hoida seda Jeesuse küsimust palvetades meeles, siis oskame ka paremini sorteerida, mida ja kuidas palvetada. “Me tahaks palju asju, aga kui palvetame, siis mõistame, et vajame hoopis ise muutust ning jõuame Jeesuse küsimuseni, mis või kes peaks muutuma?” (P4).

P2, P3 ja P6 tõid välja, kuidas palve peab esmalt muutma meid ennast, alles siis tulevad vastused nii enda küsimustele, kuid saab ka teiste eest palvetada ning lahendusi näha. Mitu pastorit (P2, P3, P4, P5, P8, P9) tõid elavaid näiteid olukordadest, kus inimene oli pikalt millegi eest palvetanud ning ootas Jumalalt juhiseid või lahendust. Viimaks aga mõistsid palvetajad, kuidas hoopis neis peab Jumal midagi muutma, et kogeda uuendust. P8 sõnastas, kuidas vahel ka usus kogenud inimene tahab Jumalale liialt palju vastutust veeretada ja nõuda Temalt tegutsemist, ent mida küpsemaks usus kasvada, seda rohkem igatseb Jumal, et teeksime otsuseid iseseisvalt. Palju sõltub sellest, kuivõrd avatud on palvetamisel süda ja hoiakud (P3, P6, P9).

P7 ja P9 täiendasid eelnevat mõttekäiku ning rääkisid, kuidas eelkõige printsiiбил Jumal oma meelt ei muuda, vaid meie hoiak ja süda peavad muutuma. See näitab, kui oluline on mõista, et palve on oluline mitte vaid Jumalaga suhtlemise pärast, vaid meile elumuutvaks õnnistuseks. Veel lisas P9, et kui Jumal on muutumatu, siis inimesel on kalduvus Jumala tahet muuta. Jumala Sõna aga ütleb, et igal palvel on tulemus vastavalt Jumala tahtele, kuid inimene tahab saada kõike kiiresti. “Vahel on vaja teha suuremaid elu otsuseid, siis ongi süda rohkem lahti ja Jumal justkui räägib selgemalt ja rohkem, aga tegelikult olen olnud rohkem palves, Jumala ligiolus, ning mõistnud, et minu hoiakud peavad muutuma.” (P3)

Pastorid kirjeldasid üksmeelselt, kuidas palve on vaimulikest praktikatest kesksel kohal, sest selle kaudu saab inimene selgust ja tarkust nii väiksemate kui suuremate otsuste tegemiseks. Taaskord toodi välja hingamise kujundit (P2, P7, P8), rõhutades, et kui vaimulikus elus pole palvet, koguduse osadust, Piibli lugemist ja muid vaimulikke harjumusi, siis suhe Jumalaga on surnud ning ei näe ka häid muutuseid. P7 tõi välja palve regulaarsuse mõtte, kuidas selle sagedus on määrav: “Palve kvaliteet sõltub sellest, kui lähedal me Jumalale oleme ja see saab sündida vaid siis, kui oleme palvemeelsed, siis näeme ka vilju ja elumuutuseid.” P3 võttis need mõtted kokku mõttega, “Mida rohkem on palvemeelsust, seda rohkem on suunavaid viite.”

Pastorid tunnistavad, et Jumal kõnetab inimesi erineval moel: küll individuaalselt läbi jutluste, ülistusmuusika, looduse, aga ka kollektiivselt läbi suhete ning koguduse keskel Jumala töö kaudu. Jumala käes on kõik muutused ja elu lahendused nii isiklikult, aga ka kogoduslikul tasandil (P5). P2 kirjeldas, kuidas mõnikord on koguduse keskel toimumas head muutused, mida Jumal on tegemas (nt Alfa kursuse kaudu tuleb kogudusse uusi inimesi), kuid vaenlasele see ei meeldi. Sellises olukorras on vaja kogoduslikult need rünnakud kinni siduda ja olla üksmeelsed ning allutada kõik Jumalale. P6 kirjeldas, kuidas sarnast võib juhtuda ka individuaalsel tasandil ning viimaks võib see viia vaimuliku segaduseni, kus on raske mõista, mis on Jumalast ja mis mitte. Ta lisas, et nende mõtete ära tundmine võib tekitada teadmatust ja hirmu, kas see on ikka Jumal, kes kõnetab, kuid kõik, mis on saadud Jumala Sõna alusel ning selle abil läbi tunnetatud, on Jumala Püha Vaimu kaudu tuleb tunnetus ja tarkus. Palvel on jõud inimest pühaduses kasvatada ning loovutada oma sõltuvused, allutada kiusatused ja patt Jumalale (P1-P9). P9 sõnas, et palves saab inimene puhtaks.

Konkreetselt sellest, kuidas palve kaudu saadakse eluks juhiseid, seostasid pastorid paljuski elu argiste olukordade ning palvesoovide teemadega (vt ptk 3.3.2). Näiteks läbi koguduse keskel ühiselt palvetades kogevad nii koguduse liikmed kui pastorid, et Jumal võtab palveid kuulda ning see on tähenduslik nii ühe inimese, aga ka koguduse jaoks tervikuna kinnitav ja julgustav (P1, P2, P4, P5, P6). P4, 6 ja P9 kirjeldasid, kuidas jumalateenistuse kontekstis läbi palve- ja ülistuslaulude kutsutakse esile Püha Vaimu liikumist, mis inimesi puudutab. P9 lisas, et ühiselt palvetades toob Püha Vaim sageli esile mõne inimese ja temaga seonduva probleemi. Selle eest palvetatakse ning kogudus saab tunda tänu, et Jumal siin ja praegu end ilmutas. P1, P3 ja P7

ütlesid, et nende kogudustes julgustatakse üksteist rohkem palvetama selleks, et jüngerlikud suhted saaks areneda Jumala tundmises ning näha Jumala suuri ja/või väikseid imetegusid ka argistes hetkedes. “Ma igatsen, et me kasutaksime igat võimalust, mis Jumal meile annab selleks, et kellelegi rääkida Jumalast ja temaga koos palvetada,” sõnas P3. Ka P1 ja P4 tõid näiteks, kuidas nende kogudustes julgustatakse lihtsaid asju tegema: soovima sobival hetkel klienditeenindajale Jumala õnnistusi; märkama ühistranspordis abivajajat; palvetama kolleegi eest. P1, P3, P4 ja P7 kirjeldasid, kuidas Jeesus on kutsunud meid ja pannud väga erinevatesse rollidesse ning me peaksime nendes palvemeelsust üleval hoidma, siis näeme ka elumuutuseid, sõltuvustest vabanemist, kiusatustele vastu astumist, suhete klaarimisi – jumalakuningriigi laienemist.

Võttes kokku pastorite mõtted selles osas, mida palve peaks muutma ja kuidas palve annab elu juhiseid, saab taas täheldada suuri kattuvusi. Mitmed kinnitasid, kuidas püsiv palvetamine kasvatab koguduseliikmete usku Jumalasse ning seeläbi aitab esile tuua muutused. Täheldati seda, et Jumala jaoks on tähtsam see, et inimene mõistaks, kuidas ennekõike peab palvetaja muutuma, mitte suunata palves kogetavad muutused ainult Jumala vastutada. Inimene peaks laskma palvetamise kaudu Jumalal enda südant ja hoiakuid vormida, et selle protsessi käigus kogeda, mis on Jumala plaan.

Toodi välja ka seda, kuidas igal inimesel võib Jumala tunnetamine ja Tema kõnetuste mõistmine olla erinev, kuid Jumala sõnumite osas ei tohiks kahelda või neid karta. Kui kõik toimib Jumala Sõna alusel, siis selles on rahu ja vabadus. Üheskoos kogudusega palvetades tajutakse palve vastuste kogemist ning eluolukordadele lahendusi. Palve lõhub erimeelsused ja seob koguduse kokku. Võis tajuda sarnasusi orgaaniliste koguduste ja/või karismaatiliste tunnetusega pastorite hoiakutes, kes tõid välja rohkem jüngerlikuma lähenemise palvetamise osas ning et selle kaudu nähakse muutusi kõige enam. Toodi välja Jeesuse eeskujul, kes on inimesed pannud väga erinevatesse rollidesse ning seega oleme kutsutud palvemeelsust üleval hoidma – siis saab näha ka elumuutuseid, sõltuvustest vabanemist, kiusatustele vastu astumist, suhete klaarimisi – jumalakuningriigi laienemist. Neid mõtteid toetab ka peatükis 2.3 (vt lk 26-28) kirjutatu, kus nii Võsu kui Pilli möönavad, kuidas oleme kutsutud palvemeelsust üleval hoidma, et Jumalaga sidet hoida ning säilitada püha elu ja meelsus, mida Jeesus õpetab.

3.4.2 Millised allikad on pastorit/kogudust suunanud palvetama või õpetanud paremini mõistma palvetamise tähendust?

Mõistagi vaieldamatult kõik pastorid toovad esile Piibli autoriteetsust ning erinevaid e-versioone ja rakendusi, kust Piiblit ja seda tõlgendatavat materjali tarbida. Nii mõnigi tunnistab, et Piibli kõrvale on keeruline asjakohaseid materjale välja tuua. Näiteks P1 ja P9 eelistavad muule kirjandusele alati Piiblit. P1 ütles, et tema arvates Piibel on nn tahke toit, millest alati peab piisama ning kõik muu on juba lisatoit. Küll aga jüngerlikes suhetes, kus tegemist on noore kristlasega, tunnistab ta, et erinevad vaimulikud raamatud ja jutlused on omal kohal. Seevastu P2, P7 ja P8 kirjeldasid, kuidas igasugune lisamaterjal avardab inimeste usuelu ning rikastab ka kogoduslikku pilti. P2 ja P8 tõid välja erinevaid palveraamatuid, millest koguduse keskel ühiselt palveid loetakse (Toivo Pilli “Palveraamat” (2023); Merike Villem “Kõrbeisade tarkus” (2021)). P7 nimetas raamatut “Meet with Jesus” Hal Perkins (1978), mida ühiselt koguduste rajamise meeskonnas on loetud ja mis on koguduse vaimuliku elu oluliselt rikastanud. P8 nimetas raamatut “Kristuse palvekoolis” Dick Eastman, mida palveõhtute raames ühiselt loeti ning mis õhutas koguduse liikmeid rohkem palvele.

Mõned pastorid tõid välja ka selle, kuidas koguduses on palve anniga inimesed, kes palve teemat esile toovad ning sellest lähtuvalt teinekord ka tunnistusi jagavad ning väikegruppidele kirjandust ja/või muid allikaid jagavad (P2, P3, P4, P5, P8). See näitab, et pastor mitte vaid ei rakenda selle anniga inimesi tegutsema, vaid ka usaldab vastutust jagada. P3 ja P7 ütlesid, et nende kogudustes aeg-ajalt toimuvad juhtidele mõeldud osaduslikud koosviibimised või ka nn juhtimiskoolid, kus teinekord koos mõnda vaimuliku raamatut loetakse, et selle kaudu nii oma töötajaid kui ka üldisemalt koguduse liikmeid võimestada. P2 tõi välja ka Christopher Ellise raamatu “Jumala läheduses”, mida ühiselt EEKBBK Liidu Tallinna piirkonna juhtidega on loetud ning palveks inspiratsiooni saanud. Osades koguduses peetakse väga oluliseks sageli Meie Isa palvet ning ka muid palveid (nt Taize) ühiselt lugeda, sest neis on kokku võetud olulised Jumala tõesed ning see, mida usume. Vahel võib teenistusele sattuda inimesi, kellel puudub Jumalaga kokkupuude – siis on hea, kui nende palvete läbi saadakse kõige olulisemad usulised teadmised kätte. Seega saab öelda, et palvetes on ka nii usutunnistuslik kui evangeelne mõõde.

Kokkuvõte

Töö eesmärk oli kaardistada, milline on palvetamise vaimulaad erinevate EEKBK Liidu kontekstis nii kirjanduses, aga ka Tallinna koguduste juhtide seas ning mida selle kohta õpetatakse, kuidas seda praktiseeritakse ning kristlikus elulaadis nähakse mõjuvat ja/või muutvat.

Töötades läbi EEKBK Liidus levivat kristlikule spiritualiteedile ja palvele fokuseeritud kirjandust, ilmnas, et autorite ja materjali osa on selles valdkonnas üpris kasin. Töötati läbi erinevate Liidus teada pastorite jutluseid ja muid allikaid. Keskseks said peamiselt Toivo Pilli kirja pandud teoseid, mis kõige ülevaatlikumalt nii spiritualiteedi kui palve teemasid käsitlesid. Vähenes materjal karismaatilisuse kohta ilmselt viitab ka sellele, et liidus esineb seda võrdlemisi vähe, mis ilmnas ka antud töö intervjuude käigus.

Uuringus küsitletud pastorite seisukohtades nähti töö teooria osas kirja pandud materjaliga väga palju seoseid. Kohati oli isegi keeruline leida üles erisused. Suuri kattuvusi oli kõigil kolmel tasandil (teoloogia, praktika ja kristliku elu kujundamine), vaid märkimisväärseid teoloogilisi nüansse tuli esile palve praktiseerimise osas. Ühest küljest on positiivne tõdeda, et teoloogiliselt näevad pastorid palvet sarnaselt, ent teisalt kas on vaja, et meie EEKBK Liidu pilt oleks palve osas mitmekesisem?

Teoloogilistest aspektidest jäi palve osas kõlama mõtted, mis igakülgselt ühtisid Tammo ja Roosimaa poolt kirja pandud liiduülese õpetusega. Pastorid pidasid oluliseks seda, et palvetamine aitab igas kontekstis oma mõtted fokuseerida Jumalale, panna maha enda isekus ning otsida alati Püha Vaimu juhtimisel Jumala tahet. Sarnaselt Hallesbyle ja Tammole võrdlesid pastorid palvetamist hingamisega, mis on esmavajalik vaimulik praktika, sest see eeldab regulaarset suhtlust Jumalaga. Oli tunda, kuidas pastorid tunnistasid üksmeelselt, et vaimulaadis ja palvetamise viisides võib olla erisusi, kuid see pigem rikastab kogudusi. Samuti toodi välja palve osas järjepidevus, et palvemeelsuses kasvada. Arutleti selle üle, kas tasub palvetada, kui palvevastust tuleb kaua oodata. Leiti, et kuna palve on Jumalaga vestlemine, siis ka Jumala kuulamisel ja ootamisel on oma tähendus. See protsess võib olla ebamugav, ent läbi selle inimese usk kasvab ning lahendus võib olla teel.

Teoloogilist diskussiooni tekitas paari pastori mõtte seoses usupalvete pidamisega. Ühe pastori sõnul kahtlevat palvetajat tuleks noomida ning teise sõnul palve üheks takistuseks võib olla see, kui inimene ei usu palve jõusse. Olgugi, et usk ja Püha Vaim on mõistagi kesksel kohal palvetamisel, siis antud pastorite puhul jäi selgelt kõlama Püha Vaimu töö rõhutamine, mis viitas keskmisest karismaatilisemale vaimulaadile.

Samas temaatika, milles võiks eeldada tugevaid teoloogilisi erisusi – manifesteerimine – olulisi erinevaid arusaamu ei täheldatud. Pigem oskas ehk muidu Püha Vaimu tööd rõhutavad pastorid (ca kolmandik vastajatest) paremini sõnastada, mis on selle tugevused ja ka ohud. Peeti väga oluliseks Piibli kooskõla, Jumala tahet ning vaimulikku küpsust eristada ja tunnetada Jumala poolt antavaid juhiseid. Ka jumalateenistuse kontekstis pidasid nad neid aspekte palvetamise juures oluliseks. Kuigi ülejäänud pastorid neile otseselt ei vastandunud, siis toodi välja seda, et mõnikord Püha Vaimu tööd tähtsustatakse üle. Vahel on sootuks vajalik ka inimlikult anda oma panus tegutsedes (nt inimest aidates), selmet et palvetada Jumala üleloomulikku sekkumist. Sellistest väikestest erisustest sai järeldada, kuidas teoloogia on spiritualiteediga läbi põimunud ning Püha Vaimu töö seob need kokku.

Palve praktiseerimise osas ilmnes, et olulisel kohal on pastorite jaoks tänu- ning eestpalved. See ühtis ka töö teoreetilise osaga. Huvitava märksõnana käis palvetamise kontekstis pastorite suust läbi spontaansuse mõiste. Leidus pastoreid, kes pidasid selle all silmas olla tundlik Püha Vaimu kohalolu osas ning spontaanselt oma kogunemisel asuda palvetama siis, kui Jumala Vaim selleks märku annab. Teisalt leidus aga neid, kes pidasid spontaansuse all silmas osaduse vormilist paindlikkust näiteks teha eestpalveid hetkel, mil vorm seda soosib (alguses, keskel või lõpus). Viimane seostus pigem väiksemate ja/või orgaaniliste koguduste vormiga, kus koguduse liikmed ja pastor saavad muutuste osas paindlikud olla. Seejuures ei saanud ka välistada ka seda, et mõlemad arusaamad olid omavahel läbipõimunud.

Nii antud töö teoreetilise osa ülevaates kui ka pastorite praktikas ilmnes, et vabapalve on kogudustes kesksel kohal. Üllatavalt palju nii mõneski koguduses võib ette tulla lisaks Meie Isa palvele ja vaimulike talitluste ette loetavatele palvetele ka muude konfessioonide ette kirjutatud

palvete lugemist. Oli pastor, kes aga ette kirjutatud palveid vabakoguduslikus kontekstis õigeks ei pea. Mingil määral sai üldistada, et need kogudused, kus ette kirjutatud palveid ei loeta, rõhutavad pastorid pigem Püha Vaimu tööd ning on oma palveelus karismaatilisema vaimulaadiga. Koguduslik kontekst (traditsioonid, jumalateenistuse vorm, pastori ametis tegutsetud aeg jms) määrab selle, kuidas palve on ajas muutunud, mistõttu pastorid töid välja palju erisusi. Edasivaatavalt igatsesid pastorid üksmeelselt seda, et tänu ja vaimuandide avaldumist võiks alati koguduse keskel rohkem olla.

Palve kui kristlikku elu mõjutav vaimulik praktika on tihedalt seotud teoloogiaga. Piiblit peetakse kõige autoriteetsemaks ning sageli selle kõrvale muid allikaid pastorid väga ei eelista. Ometi väikegruppide ja/või juhtide tasandil on esile tulnud nii kristlaste üleselt levivad raamatud Eestis kui välismaal, samuti internetiüleised materjalid. Orgaaniliste koguduste pastorid rõhutasid jüngerlikke suhteid, mille kaudu koguduses inimesed üksteist suunavad vajalike allikateni. Traditsioonilisemad kogudused nimetasid üldisemalt nii Meie Isa palve, aga mõni ka ette kirjutatud palvete olulisust, sest nägid neis nii usutunnistuslikku, aga ka evangeelset mõõded uue kirikukülastaja jaoks.

Läbiviidud intervjuude käigus tuli välja, kuidas pastorid püüavad vaatamata enda isiklikele eelistustele siiski alati Piibli alusel toimida ning sellele lisaks palvetada Jumalalt Püha Vaimu juhtimist. Oli tunda, kuidas pastoritel on erinevad tugevused õpetuses, evangeelsuses ja apostlikus olemises, kuid karjaseand kerkis esile pea kõigi pastorite. Nende palveelu, kogemused ja Piibli tundmine andis alust arvata, et palvemeelsust hoitakse vähemalt EEKKB Liidu Tallinna kogudustes olulisel kohal. Pastorid väärtustavad palvetamise erinevaid vorme ja avaldumist ning igatsevad, et spiritualiteedi erisused ei saaks takistuseks.

Palve kui üks vaimulikest praktikatest sai EEKKB Liidu Tallinna koguduste kontekstis kaardistatud ning loodetavasti on väärtuslik materjal, mida võrrelda ka teiste piirkondade pastorite ning kogudustes levivate arusaamadega. Laiemalt Eesti kristlikuks plaanis oleks ka huvitav näha erisusi ja sarnasusi teiste konfessioonidega. Suur vajadus on kindlasti vabakirikliku spiritualiteedi materjalide osas.

**PRAYER AS A SPIRITUAL DISCIPLINE OF CHRISTIAN SPIRITUALITY BY THE
EXAMPLE OF THE PASTORS OF TALLINN CHURCHES OF THE UNION OF
ESTONIAN EVANGELICAL CHRISTIAN AND BAPTIST CHURCHES (UEECBC)**

Lisete Lige

Summary

The aim of the work was to map, what is the spirituality of a prayer in the EECBC Union context, both in literature and among leaders of Tallinn congregations in UEECBC, and what is taught about it, how it is practiced, and what is seen to be effective and/or transformative in the Christian way of life.

The problem statement of this research consists in the fact that although the congregations of the EECBC Union are relatively unanimous in their teaching, values and spiritual practices, there are nevertheless differences in the Christian spirituality. Because it is cognitive in nature, it can be difficult to articulate from which certain emphases have arisen. In the EECBC Union, prayer has been considered an important practice of spiritual life, but how it is understood among the leaders of the congregations and what is practiced in the middle of the congregations has been little studied.

Research questions:

- 1) What is the theology of the congregations about prayer on the example of the leaders of the congregations interviewed?
- 2) What are the practices of prayer?
- 3) How is prayer transformative in a Christian's life?

The research paper consists of an introduction, table of contents, three chapters, summary, sources used and appendices. In three chapters, the topics are grouped as follows: Christian spirituality, prayer in the EECBC Union and the research part.

The first chapter deals with the concept of spirituality in a broader sense and focuses on the context and spiritual practices of the EECBC Union. When highlighting the context of the EECBC Union, mainly Toivo Pill's materials were used as sources, as well as the literature of Rupert Sheldrake, Alister McGrath and Richard Foster, recognized outside Estonia, in order to formulate the essence of Christian spirituality.

In the second chapter, an overview of the theology of prayer, practice and formation of the Christian life is given based on the sermons of recognized pastors and workers in the circle of the EECBC Union and other sources. From the literature found in the library of the Higher Theological Seminary, mainly the thesis is referring to 24 sources, including Pilli, Ellis, Lehtsaar, Tammo and Roosimaa, Tärk, Võsu.

The third chapter describes the results of the research part. Nine pastors of the Tallinn region of the EECBC Union were interviewed. The interviews were conducted by Zoom video call between 23.04-2.05.2024. The views of the pastors on the theology, practice and formative aspects of the religious life of prayer were studied. The answers are analyzed question by question and the concluding thoughts are presented in the last paragraphs of each sub-chapter.

At the end of the thesis, you can find a list of used sources and appendices, which outline the interview questions and the e-mail sent to the pastors before the interview.

Many connections were discovered between the theoretical part and in the interviews with the pastors. Sometimes it was even difficult to find the differences. There were large overlaps on all three levels (theology, practice and transformative ways of prayer). Significant theological nuances emerged rather in the practice of prayer. On the one hand, it is positive to note that theologically the pastors see prayer in a similar way, but on the other hand, is it necessary for the image of our EECBC Union to be more diverse in terms of prayer?

The theological discussion was sparked by the thought of a couple of pastors regarding prayers of faith. According to one pastor, a doubt in a prayer should be reprimanded, and according to another, one of the obstacles to prayer can be if a person does not believe in the power of prayer.

Although faith and the Holy Spirit are of course central to prayer, in the case of these pastors, the emphasis on the work of the Holy Spirit was clearly heard, which indicated a more charismatic spirit than average.

At the same time, in the topic in which strong theological distinctions could be expected – manifestation – significant different understandings were not observed. Rather, perhaps the pastors who otherwise emphasize the work of the Holy Spirit (about a third of the respondents) were better able to articulate what are its strengths and also its dangers. It was considered very important to discern the harmony of the Bible, God's will and spiritual maturity and to know the instructions given by God.

In terms of practicing prayer, it became apparent that thanksgiving and intercession prayers have an important place for pastors. It also coincided with the theoretical part of the work. Both in the overview of the theoretical part of this work and in the practice of the pastors, it became clear that free prayer is central in the congregations.

Prayer as a spiritual practice affecting the Christian life is closely related to theology. The Bible is considered the most authoritative, and often other sources are not preferred by pastors. However, at the level of small groups and/or leaders, books circulating among Christians in Estonia and abroad, as well as online materials, have come to the fore.

Prayer as one of the spiritual practices was mapped in the context of the Tallinn congregations of the EECBC Union, and it is hoped that it will be a valuable material that can be compared with pastors in other regions and the perceptions spread in the congregations. It would also be interesting to see the differences and similarities with other denominations in the broader Christian view of Estonia. There is definitely a great need for materials on free church spirituality.

Lisad

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Hea intervjuueeritav,

Olen Kõrgema Usuteadusliku Seminari tudeng Lisete Lige ning oma lõputöö raames uurin, kuidas mõistetakse EEKKB Liidu kogudustes palve tähendust, mida selle kohta õpetatakse, mil moel seda praktiseeritakse ning igapäevaeluga ja jumalateenistusega seotakse. Intervjuueerin Tallinna piirkonnas asuvate EEKKB Liidu koguduste juhte. Intervjuude andmeid kasutatakse anonüümselt ja üksnes akadeemilises töös. Intervjuud salvestan vaid akadeemilise töö kirjutamise tarbeks.

Täna, et oled valmis vastama!

I osa – teoloogiline aspekt

1. Mis on sinu meelest palve eesmärk?
2. Mida sinu koguduses õpetatakse palve ja palvetamise kohta?
  - Mida tähendab sinu jaoks “palve vastus”? Too mõni näide, milliseid palve vastuseid oled koguduses kogenud.
  - Mida arvad palvete kuulmisest? Kas Jumal alati kuuleb meid ja kui ta ei vasta, siis miks?
  - Kas sinu koguduses kasutatakse palve vastuste sõnastamist (manifesteerimist)?
3. Kas on midagi, mis sinu arvates teeb palvetamise kergemaks või mõjusamaks? Kuivõrd võib esineda takistusi palvetamisel?

II osa – palve praktika

4. Palveid saab erinevalt liigitada nii vormi kui sisu poolest. Too näiteid, milliseid palveid sinu koguduse jumalateenistusel palvetatakse. (Nt vabapalve, ette loetud palved, eestpalved, tänapalved jne)
  - Kas ja kuidas sinu koguduses palvetatakse patukahetsuse või meelegaanduse palveid?
  - Millised on peamised palvesoovid, mida Sinu koguduses tuuakse?

5. Kas sinu koguduses on palved aja jooksul muutunud? Näiteks, et kasutatakse mingeid uusi palvetamise viise või on sõnastatud uusi palve teemasid, või midagi muud.
  - Mida igatsed, et koguduses võiks palve osas muutuda?

III osa – palve kui kristliku elu kujundaja

6. Mida palve peaks muutma? Mida palve korda saadab või kuidas mõjub?
7. Kuivõrd aitab palve sinu või kaaskristlaste jaoks leida elu juhiseid? Milliseid? Kuidas?
  - Nimeta mõni raamat või muu allikas, mis on sind suunanud palvetama või õpetanud paremini mõistma palvetamise tähendust? Mida oled sealt õppinud?

Lisa 2. Intervjuu läbiviimise kokkuleppeks e-kiri pastoritele

Tere, hea pastor X

Olen Lisete Lige (3D Kogudus), Kõrgema Usuteadusliku Seminari 4. kursuse tudeng. Kirjutan hetkel oma lõputööd ning uurin, kuidas mõistetakse EEKKB Liidu kogudustes palve tähendust, mida selle kohta õpetatakse; mil moel seda praktiseeritakse ning igapäevaelu ja jumalateenistusega seotakse. Intervjueerin Tallinna piirkonnas asuvate EEKKB Liidu koguduste juhte (8-10). Intervjuude andmeid kasutatakse anonüümselt ja üksnes akadeemilises töös.

Kas oleksid samuti valmis panustama antud töösse?

Lisan siia praktilise info, kuidas plaanin intervjuusid läbi viia:

Olen selle nädala võtnud spetsiaalselt intervjuudeks eraldi aja, et püsida oma lõputööga graafikus. Selleks saad määrata endale sobiva aja intervjuuks, mida viin läbi Zoom keskkonnas. Kui oled aja kirja pannud, siis saadan Sulle ka vastava lingi. Olen intervjuudeks arvestanud ca 60 minutit.

Milline aeg Sulle sobib?

T 23. aprill alates kl 10 kuni õhtuni välja paku ise kellaeg

K 24. aprill alates kl 10 kuni õhtuni välja paku ise kellaeg

N 25. aprill alates kl 10-15 paku ise kellaeg

R 26. aprill alates kl 10-16 paku ise kellaeg

Kui Sul on võimalus kaasa rääkida, siis olen väga tänulik!

Samuti olen valmis vastama täpsustavatele küsimustele +372 5xx xxx xx

Õnnistatud nädala jätku

Lisete Lige

Kasutatud allikad

- 1) 3D Kogudus. Palve – Veikko Vösu. 1.02.2024
<https://www.youtube.com/watch?v=p4AtRdc2ISA> (6.04.2024)
- 2) EEKBK Liit. Palvekalender. [<https://kogudused.ee/palvekalender/>] (7.04.2024)
- 3) EEKBK Liit. Palve- ja osadusvõrgustik.
[\[https://kogudused.ee/palve-ja-osadusvorgustik-2021/\]](https://kogudused.ee/palve-ja-osadusvorgustik-2021/) (7.04.2024)
- 4) Ellis, C. J. (2022). *Jumala läheduses. Käsiraamat teenistue juhtidele ja muusikutele.* Kõrgem Usuteaduslik Seminar, Tallinn 2022
- 5) Foster, R. J. (1988). *Celebration of Discipline.* HarperSanFrancisco
- 6) Hallesby, O. (1994). *Palvest.* Logos
- 7) Lehtsaar, T. (2015). *Hingehoiu psühholoogia.* Allika kirjastus
- 8) Lehtsaar, T. (2021). *Väike vaimuraamat. Karismaatiline usupraktika vaatleja pilgu läbi.* Allika
- 9) Martin, R. P., Havids, P. H. (1997). *Dictionary of the Later New Testament & Its Developments.* InterVarsity Press, England
- 10) McGrath, A. E. (1999). *Christian Spirituality.* Blackwell Publishing Ltd
- 11) Pilli, T. (2023). *Selginemisi.* Kolm Talenti
- 12) Pilli, T. (2007). *Usu värvid ja varjundid.* Logos
- 13) Pojman, P. L. (2005). *Eetika. Õiget ja väära avastamas.* Eesti Keele Sihtasutus
- 14) Roosimaa, P., Tammo, J. *Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidus*
https://kogudused.ee/wp-content/uploads/2020/03/Piibli_opetus_EKB_Koguduste_Liidus.pdf
- 15) Sharf, R. H. *The Rhetoric of Experience and the Study of Religion.*
[\[https://web.archive.org/web/20130513104227/http://buddhiststudies.berkeley.edu/people/faculty/sharf/documents/Sharf1998.%20Religious%20Experience.pdf \]](https://web.archive.org/web/20130513104227/http://buddhiststudies.berkeley.edu/people/faculty/sharf/documents/Sharf1998.%20Religious%20Experience.pdf) (23.05.2024)
- 16) Sheldrake, P. (2007) *A Brief History of Spirituality.* Blackwell Publishing
- 17) Sheldrake, P. (1998). *Images of Holiness: Explorations in Contemporary Spirituality.* Darton, Longman
- 18) Tammo, J. (2000). *Päeva eriline sära.* Logos

- 19) Tankler, Ü. ja Tankler, A. (2019). *Sõnast sõnumiks. Homileetika käsiraamat*. Allika kirjastus
- 20) Tärk, O. (2004). *777 mõttetera jutlustest*. Allika
- 21) Tärk, O. (1998/2008). *Vaimulikud talitlused EEKBB Liidu kogudustes*. Tallinn
- 22) Valguse Tee Vabakogudus. Kroll, A. *Palve liigid*
https://sound.valgusetee.ee/save-31/RPK_Palve_liigid/0/0 [6.04.2024]
- 23) Võsu, R. (2020). *Evangeelne eetika*. Allika
- 24) Võsu, R. (2014). *Mäejutus*. Allika